

POLSKI RAPORT ALTERNATYWNY DLA KOMITETU PRAW DZIECKA W GENEWIE

do: SPRAWOZDANIA Z REALIZACJI W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA W LATACH 1993-98

*“Jak daleko odszedles
od prostego kubka z jednym uchem
od starego stolu ze zwykla cerata*

*od wzruszenia nie na niby
od sensu
od podziwu nad swiatem
od tego co nagie a nie rozebrane
od tego co wielkie, nie tylko z daleka, ale i z bliska
od tajemnicy nie wykladanej na talerz
od matki, która patrzala w oczy zebys nie klamal
od Polski z rana*

Ty stary koniu”

/Ks. J. Twardowski, z tomiku “Rachunek dla doroslego”/

SPIS TRESCI

1. Uwagi generalne.
2. System pomocy dzieciom w Polsce.
3. Współpraca wladz panstwowych i organizacji pozarządowych w sprawach dzieci.
4. Analiza realizacji rekomendacji Komitetu Praw Dziecka z 1995 roku.
5. Uwagi do raportu rządowego.
6. Problemy dzieci w Polsce i stan realizacji postulatów.
 - 6.1. Ogólne srodki implementacji (artykul 4, 42, 44.6),
 - 6.2. Definicja dziecka (art. 1),
 - 6.3. Generalne zasady (art. 2, 3, 6, 12),
 - 6.4. Wolnosci i prawa obywatelskie (art. 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 37(a)),
 - 6.5. Srodowisko rodzinne i opieka alternatywna (art. 5, 9, 10, 11, 18, 20, 21, 25, 27.4),
 - 6.6. Podstawy zdrowia i dobrobytu (art. 18, 23, 24, 26, 27),
 - 6.7. Edukacja, zajecia kulturalne i czasu wolnego (art. 28, 29, 31),
 - 6.8. Specjalne srodki ochrony (art. 22, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40).
7. Postulaty dzieci i mlodziezy - Dzieciece Listy do Obywateli Swiata i Agenda Mlodych 2002.
8. Postulaty organizacji pozarządowych.

PRZYGOTOWANIE RAPORTU ALTERNATYWNEGO.

- ❖ **AUTORZY RAPORTU: POLSKA KOALICJA NA RZECZ PRAW DZIECKA**
- ❖ **WSPÓLPRACA INSTYTUCJI PANSTWA I ORGANIZACJI POZARZADOWYCH**

Pracując od 1995 roku - kiedy zostało powołane w Krakowie Ogólnopolskie Forum na Rzecz Praw Dziecka – podejmujemy stale systemowa prace na rzecz dzieci. 88 organizacji i instytucji członkowskich Forum realizuje konkretne programy - sluzac pomoca dzieciom i rodzinom – szczególnie tym, którym zagraza kryzys.

W swojej pracy jako Forum stawiamy sobie obecnie jak o **naczelny cel doprowadzenie do wycofania** (krzywdzacej polskie dzieci) **deklaracji która Polska wniosła do dokumentu ratyfikujacego Konwencji o Prawach Dziecka w 1991 roku** – a relatywizująca prawa dziecka i odwołująca się do niechlubnych odległych tradycji, które określały miejsce dziecka na marginesie życia społecznego, na marginesie rodziny (*“dzieci i ryby głosu nie mają”*). **Chcemy aby w pełni uznano podmiotowosc dziecka** – co powinno przejawiac się jednoznacznie zarówno w aktach prawnych, jak i praktyce życia społecznego, praktyce działania służb społecznych – obserwujemy, że już powoli tak się dzieje.

Czas najwyższy aby głośno powiedzieć o potrzebie porozumienia dla dobra dziecka w Polsce. Sumujemy dorobek polskich organizacji pozarządowych, które we wszystkich sferach życia dziecka są aktywne. Wnieśliśmy już duży wkład jako organizacje pozarządowe do tego, aby sprawy dzieci – ich dobro - stały się priorytetem.

- ❖ **Porozumieliśmy się z polskimi samorządami**, które wsparły nas przy konstruowaniu strategii zmian i mechanizmów monitorowania sytuacji dzieci
- ❖ **Zorganizowaliśmy od września 1995 roku 16 krajowych i ponad 30 regionalnych debat o sytuacji dzieci**. Utworzyliśmy silne lobby organizacji pozarządowych, a także sieć ponad **800 rzeczników dzieci pracujących w ponad 180 polskich miastach i miasteczkach**.
- ❖ **Odbyliśmy ponad 800 godzin szkoleniowych** doskonałych m.in. prace służb społecznych i służby zdrowia, policji, służb wymiaru sprawiedliwości, w tym kuratorów sądowych, wreszcie nauczycieli, doradców metodycznych i metodyków, a także wielu liderów i wolontariuszy organizacji pozarządowych, wreszcie rodziców.
- ❖ Przez 6 lat **przygotowaliśmy wiele opracowań i publikacji** opartych na badaniach naukowych, doświadczeniach z bezpośredniej pracy z dziećmi, wreszcie z bezpośrednich negocjacji z grupami ekspertów oraz przedstawicielami władz państwowych i lokalnych, a także wyspecjalizowanych agend i służb społecznych – m.in. UNICEF, UNESCO, UNHCR.
Przy tym trwamy w dążeniu do zacieśniania współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i Rzecznikiem Praw Dziecka, jak również z Helsińska Fundacja Praw Człowieka, i wieloma innymi agendami specjalizującymi się w ochronie praw człowieka.

Ogólnopolskie Forum na Rzecz Praw Dziecka zorganizowało w dniach 23-26 września 1999 roku w Łodzi przeglądową **konferencję pt. “Sprawy dzieci w polskich reformach społecznych”**. Efekty konferencji zostały umieszczone w zwartej publikacji. Już wtedy wskazywaliśmy zagrożenia wynikające np. z reformy służby zdrowia. Wszystkie one potwierdziły się w praktyce.

W ramach przygotowania raportu alternatywnego organizacji pozarządowych odbył się cykl spotkań roboczych i konsultacji:

- 11 grudnia 2000 roku w Krakowie – spotkanie przedstawicieli różnych polskich regionów,
- 5-6 stycznia 2001 w Korzkwi koło Krakowa – spotkanie przedstawicieli organizacji pozarządowych,
- 10 stycznia 2001 roku w Opolu – spotkanie ekspertów prawnych,
- 12 stycznia 2001 roku (Wrocław) - spotkanie przygotowawcze we Wrocławiu

Doceniając wielkie przemiany jakie nastąpiły w Polsce w latach 1993-98, w tym przyjęcie nowej Konstytucji określającej spójny porządek prawny, chcemy wskazać na **rok 1998** – jako czas istotnych rozstrzygnięć, które w bilansie końcowym przynosi jednak **negatywny sygnał dla polityki dziecięcej**.

pozytywny skutek naszych prac to odbyta w dniach 24-27 września 1998 roku z inicjatywy Ogólnopolskiego Forum na Rzecz Praw Dziecka w partnerstwie z instytucjami rządowymi i parlamentarnymi **Międzynarodowa Konferencja pt “System pomocy dzieciom w Polsce”**. W konferencji wzięły udział niemal wszystkie znaczące środowiska zajmujące się w Polsce prawami dziecka lub odpowiedzialne za ich ochronę. **Przyjęto** wtedy znacząca rezolucje – **deklaracje woli**

współdziałania na rzecz dzieci i krajowego programu działań na rzecz dzieci – zawierająca cały zestaw postulatów – jako wynik 4-letnich prac.

Odnosząc się do współpracy z Rzadem RP w latach 1993-98 - w procesie implementacji Konwencji o Prawach Dziecka, jak również przygotowania sprawozdania z realizacji Konwencji należy wskazać, że **lata 1995-1997 były efektywne i obiecujące**, aż do **schyłku 1998 roku**, kiedy Minister-Koordynator Reform Społecznych przekazał kompetencje w sprawach dzieci w całości **Pelnomocnikowi Rządu ds. Rodziny, który w listopadzie 1998 roku odmówił współpracy**. Przejawiało się to odmową konsultowania dokumentów, m.in. z zarysu polityki prorodzinnej, jak również centralizowaniem środków finansowych wyłącznie wokół wybranych prawniczych organizacji – silnie związanych z ugrupowaniami sprawującymi władzę.

1. UWAGI GENERALNE.

Udowodniony jest pozytywny związek między postępem w realizacji „programu transformacji” a większymi możliwościami stojącymi przed dziećmi i młodymi ludźmi¹. **Tymczasem w okresie polskiej transformacji, który obejmuje okres sprawozdawczy z realizacji Konwencji o Prawach Dziecka w Polsce (1993-98) zwycięża interes rynkowy nad interesem dziecka. Reformy społeczne** projektowane od 1997 roku **przyniosły upolitycznienie sfery działań społecznych i pogorszenie sytuacji dzieci** (w szczególności w obszarze ochrony zdrowia). Daje to powód do sformułowania tezy, że **dzieci w Polsce są dyskryminowane** – skutki podejmowanych decyzji najbardziej dotyczą dzieci, a ich interes nie jest brany pod uwagę. Dzieci są ostatnimi beneficjentami pozytywnych skutków przemian. Ich głos nie jest brany pod uwagę.

Dotkliwym problemem jest nie tylko **sfera ubóstwa i biedy**, ale przede wszystkim **zaniechanie i zaniedbania ze strony Państwa** – jest to klęska „solidaryzmu społecznego” i odpowiedzialnego państwa prawa; jest to klęska pomocniczości państwa.

2. SYSTEM POMOCY DZIECIOM W POLSCE.

Wskazujemy jednoznacznie, że w Polsce jest:

- **brak krajowego programu działań na rzecz dzieci.**
- **brak systemu monitorowania sytuacji dzieci.**
- **brak systemu doskonalenia „służb pomocy dzieciom”**

Brak jest również koordynacji działań na rzecz dzieci (co przyznaje również Rząd w swoim raporcie – str. 19). Rząd polski odwołał w IX'97 Pelnomocnika Rządu ds. Dzieci; a w listopadzie '97 roku wskazano Pelnomocnika Rządu ds. Rodziny jako koordynatora polityki wobec dzieci. Tymczasem Pelnomocnik zmarginalizował to zadanie – a wręcz zaniechał jego realizacji.

3. WSPÓŁPRACA WŁADZ PANSTWOWYCH I ORGANIZACJI POZARZADOWYCH W SPRAWACH DZIECI.

PLUSY

Jako pozytywny przykład współpracy należy podać powołanie w 1995 roku **Forum Współpracy Pelnomocnika Rządu ds. Rodziny i Kobiet oraz Organizacji Pozarządowych**. Forum stworzyło sprawny system obiegu informacji i system konsultacji społecznych, co okazało się bardzo przydatne w trakcie debaty nad przyjęciem nowej Konstytucji RP w 1996 i 1997 roku.

Wspólna inicjatywa Ogólnopolskiego Forum na Rzecz Praw Dziecka oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej były **cykliczne spotkania robocze** dotyczące sytuacji dzieci oraz planowanych krajowych systemów współdziałania na rzecz dzieci, które odbywały się w 1998 roku przed Międzynarodową Konferencją „System pomocy dzieciom w Polsce”.

¹ „Młodzi ludzie krajów w epoce transformacji” VII Raport z Kontroli Regionalnej - UNICEF Innocenti Research Centre [Firenze / Florencja] Italy redakcja Gaspar Fajth.

Innym przykładem współpracy jest również porozumienie podpisane 14 stycznia 1994 roku przez Ministra Zdrowia i Polityki Społecznej i Przewodniczącą Komitetu Ochrony Praw Dziecka. Określono tam upoważnienie dla Komitetu Ochrony Praw Dziecka do czuwania nad przestrzeganiem ustanowionego prawa dziecka do obecności rodziców na terenie szpitala.

MINUSY

Wśród problemów wskazujemy jednak poważne trudności prawne w definiowaniu organizacji pozarządowych. Następowalo nieuzasadnione zróżnicowanie podmiotów i ich uprawnień – np. stowarzyszeń, fundacji i innym podmiotów – np. powoływanych na mocy Konkordatu. Administracja stosowała **dyskryminacyjne praktyki** – szczególnie w zakresie dystrybucji środków finansowych na świadczenie usług wobec dzieci. Np. MEN odmawiał (na podstawie decyzji Ministra której treści nie udostępniano) zlecenia zadań fundacjom. Nawet w obliczu powodzi w 1997 roku MEN nie zdecydował się zmienić tej praktyki. Bolesnym przejawem dyskryminacji były również preferencje polityczne dotyczące większego lub mniejszego finansowania działań wybranych organizacji – te preferencje zmieniają się z każdym kolejnym rządem, a dotyczy również największych organizacji wychowawczych, w tym ruchów harcerskich.

4. ANALIZA REALIZACJI REKOMENDACJI KOMITETU PRAW DZIECKA Z 1995 ROKU

Polska złożyła swoje pierwsze sprawozdanie z realizacji Konwencji o Prawach Dziecka w 1993 roku i było ono ostatecznie rozpatrzone na 209 spotkaniu Komitetu Praw Dziecka 27 stycznia 1995 roku. Komitet dołączył do sprawozdania szereg zaleceń pod adresem Polski. Przedstawiamy swoją ocenę realizacji najważniejszych zaleceń i rekomendacji:

	<i>stan realizacji</i>	
	<i>stan na 1998 rok</i>	<i>stan na 2002 rok</i>
poprawka 120 nie powzięto odpowiednich środków mających skutecznie zapobiec i zwalczać zle traktowanie dzieci w szkołach oraz innych instytucjach, Komitet jest również zaniepokojony wielką skalą wykorzystywania dzieci i przemocy w rodzinie i niewystarczająca ochrona gwarantowana na tym polu przez legislację.	W kwietniu 1997 roku uchwalono w Polsce nową Konstytucję RP, która w art. 72 zapisała prawa dziecka. Konstytucja w art. 40 zakazuje również stosowania kar cielesnych. Jednak pozostaje poważny problem w obszarze przemocy domowej, a także przemocy wobec dzieci w instytucjach (w szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych). Wymaga to zmiany świadomości, jak również dobrych aktów wykonawczych.	W okresie 1998-2000 przygotowano nowelizacje: ustawy o systemie oświaty i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Na ocenę funkcjonowania zmian jest zbyt wcześnie. Istnieje natomiast opór elit politycznych dotyczący przyjęcia ustawy o zapobieganiu przemocy, co od wielu miesięcy postulują organizacje pozarządowe – przedstawiając również konkretne propozycje.
SUGESTIE – REKOMENDACJE		
124 by strona państwowa wzmocniła koordynację zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym w celu zapewnienia bliższej współpracy z organizacjami pozarządowymi, mając na względzie rozwijanie kompleksowej polityki	W kwietniu 1997 roku został powołany Pełnomocnik Rządu ds. Dzieci. W październiku 1997 roku nowy Rząd zlikwidował urząd i przeniósł jego kompetencje do Pełnomocnika Rządu ds. Rodziny. Pełnomocnik początkowo powołał Wydział ds. Dzieci, który następnie został zlikwidowany i zaniechano koordynacji działań na rzecz dzieci. Współpraca z Pełnomocnikiem (jako przedstawicielem Rządu w sferze polityki wobec dzieci i rodziny) w wymiarze systemowym, pomimo wielokrotnych propozycji ze strony organizacji pozarządowych nie została wznowiona.	Sytuacja uległa pogorszeniu. Nie ma systemu koordynacji. Obecnie rolę inicjatora krajowego systemu koordynacji podjął się Rzecznik Praw Dziecka, który przedstawia rządowi oraz Prezydentowi stosowne sugestie i propozycje. Jednak ich realizacja wymaga decyzji

<p>w sprawach dzieci</p>	<p>W latach 1997-99 funkcjonował Pełnomocnik Rządu ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. Jednak i ten urząd został zlikwidowany. Odrebną sprawą jest trwająca współpraca z poszczególnymi resortami, z którymi realizowane są reformy, m.in. w obszarze opieki zastępczej z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej, bezpieczeństwa z Ministrem Sprawiedliwości oraz Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji, oświaty z Ministrem Edukacji Narodowej.</p>	<p>politycznych, których wciąż brak. Wobec priorytetów polityki zagranicznej, jak również wobec np. problemu bezrobocia, sprawy dzieci odchodzą na plan dalszy.</p>
<p>125 by został ustanowiony multidyscyplinarny system monitorowania Taki system powinien umożliwić stworzenie państwowej polityki oraz zwalczanie panujących nierówności i tradycyjnych uprzedzeń.</p>	<p>Monitorowanie sytuacji dzieci w Polsce jest stałą bolączką i błędem kolejnych rządów. Skutkiem takiej sytuacji jest doraźność działań, skoncentrowanych na spektakularnych akcjach, które wypierają systemowe rozwiązania. Dotyczy to np. problemu dożywiania dzieci w szkołach.</p>	<p>Nadal nie istnieje krajowy system monitorowania sytuacji dzieci w Polsce. Główny Urząd Statystyczny uzasadnia to brakiem zleceń rządowych na gromadzenia danych – m.in. na temat dożywiania dzieci, zdrowia, przemocy, itp.</p>
<p>126 Alokacje budżetowe na wdrożenie praw powinny być zapewnione w stopniu maksymalnym, mając na względzie głównie dobro dziecka.</p>	<p>Rozpoczęte w 1998 roku reformy znacznie pogorszyły sytuację dzieci, nawet w zakresie spraw, które wcześniej były silnie gwarantowane – m.in. profilaktyka zdrowotna, wczesna edukacja, kształcenie specjalne. Ponadto pogłębiły się dysproporcje między miastem i wsią, co znacznie zmniejszyło np. szanse edukacyjne dzieci wiejskich.</p>	<p>Przykładem bagatelizowania sytuacji dzieci jest likwidacja dopłat do przejazdów opiekunów dzieci niepełnosprawnych, wprowadzona dla dokonania oszczędności budżetowych jesienią 2001 roku.</p>
<p>130 Komitet zaleca utworzenie programów okresowych, szkolenie o prawach dzieci dla grup zawodowych</p>	<p>Główne prace w celu uwrażliwiania i przekształcania świadomości społeczeństwa wykonują organizacje pozarządowe, głównie ze środków bezzwrotnej pomocy zagranicznej, a częściowo również przy udziale środków Ministerstwa Edukacji Narodowej. Podnoszenie kwalifikacji służb społecznych w zakresie realizacji praw dziecka spotykają się z dwoma barierami: brakiem specjalistów z tej dziedziny na szczeblu instytucji państwowych oraz przeznaczaniem śladowych w skali kraju środków finansowych na ten cel - wynikało to z uznawania po 1997 roku innych priorytetów - "polityka prorodzinna" była częstym i błędnie podawanym powodem odmowy.</p>	<p>System promocji praw dziecka został uwzględniony w reformie oświaty, jednak zlikwidowano system rzeczników praw ucznia, co przyczyniło się do rozwoju szeregu negatywnych zjawisk. Wspieranie przez państwo upowszechniania Konwencji o Prawach Dziecka jest wysoce niewystarczające. Wskazujemy konieczność zabezpieczenia środków finansowych na szczeblu krajowym dla realizacji długofalowych i kompleksowych programów szkoleniowych.</p>
<p>137 Komitet zachęca stronę państwową do poszukiwania międzynarodowego wsparcia eksperckiego i pomocy [...] harmonizowanie krajowej legislacji z Konwencją, rozwijanie mechanizmu koordynowania monitorowania praw</p>	<p>Pomimo wielokrotnych konkretnych propozycji współpracy ze strony organizacji pozarządowych oraz Polskiego Komitetu UNICEF Rząd RP nie podjął inicjatywy w tym zakresie. Wprawdzie w 1994 roku powstał w Ministerstwie Edukacji Narodowej projekt krajowego programu działań na rzecz dzieci – jednak nie był on przedmiotem prac rządowych. Jeśli chodzi o grupy dzieci słabszych, w okresie sprawozdawczym 1993-98 nie dostrzegliśmy znaczących programów, po za incydentalnymi próbami dokonania analizy sytuacji – np. dzieci niepełnosprawnych (raport Ministra Zdrowia z 1996 roku), dzieci w opiece zastępczej (analizy Ministra</p>	<p>Prawa dziecka nadal nie stanowią politycznego priorytetu. Krajowa strategia na rzecz dzieci nie powstała. Istnieje natomiast konieczność zweryfikowania wielu rozwiązań w ramach tzw. reform społecznych, które przyczyniły się do pogorszenia sytuacji dzieci w Polsce. Ogólnopolskie Forum na Rzecz Praw Dziecka od</p>

dziecka i przyjęcie kompleksowej polityki społecznej określającej prawa dzieci jako priorytet.	Edukacji Narodowej z lat 1997-1998) Istniejące w Polsce agendy międzynarodowe przekazują podobne sygnały wskazujące na trudności współpracy z Rządem. Priorytetem Rządu jest prowadzenie polityki prorodzinnej, zgodnie ze złożoną podczas ratyfikacji Konwencji o Prawach Dziecka polska deklaracja, że <i>“prawa dziecka są realizowane zgodnie z polskimi tradycjami i zwyczajami określającymi miejsce dziecka w rodzinie i po za rodziną”</i> .	wielu lat protestuje przeciwko polskiej deklaracji do Konwencji o Prawach Dziecka i zabiega o jej wycofanie. Deklaracja jest źródłem nieporozumień prawnych i realnie powoduje kwestionowanie niektórych praw zapisanych w Konwencji.
138 Komitet zaleca, by w świetle art. 44, § 6 Konwencji, raport dostarczony przez rząd był powszechnie dostępny dla szerokiej opinii publicznej oraz by rozpoczęto publikacja raportu wraz z towarzyszącymi jej sumarycznym zapisem posiedzeń i uwagami końcowymi przyjętymi przez komitet.	Raport rządowy został udostępniony przez Pełnomocnika Rządu ds. Rodziny dopiero na pisemny wniosek Ogólnopolskiego Forum na Rzecz Praw Dziecka. Jednak nie jest on powszechnie znany. Forum we własnym zakresie powieliło i rozesłało raport do wielu organizacji i ekspertów. Podczas przygotowania raportu – już po upływie wymaganego terminu jego złożenia do Komitetu Praw Dziecka w Genewie – Pełnomocnik Rządu ds. Rodziny (odpowiedzialny za opracowanie raportu) wysłał prośbę o opracowania do niektórych organizacji - wskazując dwutygodniowy termin nadesłania materiałów. Jednak oferta była na tyle ogólna i pozostawiała minimalny margines realizacji, więc nie została podjęta przez Ogólnopolskie Forum na Rzecz Praw Dziecka.	W kwietniu 2002 roku z inicjatyw organizacji pozarządowych odbyła się w Sejmie konferencja, podczas której prezentowano raporty rządowe oraz pozarządowe.

5. UWAGI DO RAPORTU RZADOWEGO

Już w 1996 roku **organizacje pozarządowe sygnalizowały potrzebę zmiany systemu opieki nad dzieckiem** - zmiany stylu pracy placówek opieki całkowitej oraz szerokiej decentralizacji tego systemu w duchu polityki prorodzinnej. Niezmiennie stawiamy oczywistą tezę, że dziecko to też człowiek, to też obywatel i mądry twórca – tylko mały; dlatego właśnie wymaga zainteresowania, troski i zrozumienia.

Tymczasem **wadliwe postrzeganie polityki prorodzinnej przez polski rząd po 1997 roku przyczyniło się do zjawiska wykluczenia dzieci**. Sytuacja dziecka i jego problemy były postrzegane wyłącznie przez pryzmat interesów rodziny, a właściwie interesów rodziców. Skrajnym przykładem było **bagatelizowanie problemu przemocy domowej** (wymienianej jako ostatnia kwestia w działaniach Biura Pełnomocnika ds. Rodziny), który jest największym polskim problemem społecznym. Przymykanie oczu na krzywdę dziecka odbywało się pod zasłoną tożsamości i jednolitości rodziny. Stanowi to naruszenie fundamentalnych praw człowieka do ochrony przed nieludzkim i poniżającym traktowaniem.

Należy jednak przyznać, że na drugim biegunie błędów polityki państwa, pozostaje **istotna reforma państwa prawa**, która **zaowocowała przyjęciem** przez polski Sejm w kwietniu 1997 roku nowej **Konstytucji**. Zapisała ona postępowy system ochrony praw człowieka, w tym również ochrony dzieci. M.in. w art. 40 zapisano **“zakaz stosowania kar cielesnych”**. Staje się to ważnym źródłem nadziei, że los dzieci w Polsce będzie z każdym rokiem ulegał poprawie.

Wymaga to jednak dalszych zabiegów i prac:

- uznania i bezkompromisowego przestrzegania podstawowych zasad Konwencji o Prawach Dziecka – zarówno wtedy gdy konstruowane są nowe normy prawne, jak i wtedy, gdy prawo jest stosowane,
- zbudowania trwałego systemu współpracy organów władzy państwowej, samorządowej, służb pomocy dzieciom oraz organizacji pozarządowych.

W poczuciu troski o poprawę losu dzieci w Polsce, stwarzanie dla nich perspektyw i szans na lepsze życie, na spełnianie ich aspiracji i dążeń, **rekomendujemy wypracowane przez 6 lat naszej pracy dokumenty, które mogą być podstawą negocjowania krajowej strategii pomocy dzieciom w**

Polsce. Nie zamierzamy nikogo wyreczyc w realizowaniu należnych mu prerogatyw, jednak wskazujemy obszar możliwego współdziałania opartego na dialogu społecznym i realizacji konstytucyjnej zasady pomocniczości, która wskazuje prymat obywateli w demokratycznym państwie.

Zachowując wielki szacunek, uznanie i dumę – jakie wiążą nas z naszym krajem: Polska, chcemy aby nasze wyobrażenia i nadzieje na lepszą przyszłość miały być realizowane – dla dobra wszystkich obywateli naszego kraju, wreszcie w poczuciu solidarności z innymi społecznościami i narodami, ze strukturami między państwowymi.

6. PROBLEMY DZIECI W POLSCE I STAN REALIZACJI POSTULATÓW

W Polsce w 1998 roku żyło 10.070.000 dzieci (tj. osób do 18 r.z.).

- poniżej poziomu ubóstwa żyje 6-7 mln Polaków, w tym jeden milion dzieci żyjących w rodzinach,
- 200.000 dzieci jest pod nadzorem sądów opiekuńczych,
- 90.000 dzieci mieszka tylko z matką,
- 72.000 dzieci żyje w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych.
- ok. 200 dzieci to obcokrajowcy pozbawieni opieki

Polska ratyfikowała konwencję o Prawach Dziecka w 1991 roku (Dziennik Ustaw z 1991 roku Nr 120, poz 526) - w związku z czym ma ona moc ustawy, jest aktem prawnym najwyższej rangi w RP.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 12 czerwca 1992 roku uznał, że **Konwencja została zrównana z ustawą** i tak też może być stosowana przez sądy z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami. Oznacza to, że każdy obywatel w tym również dziecko-uczeń może powoływać się na prawa wynikające z Konwencji przed organami państwowymi, administracyjnymi i samorządowymi. **Ponadto Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności może być samodzielną podstawą do dochodzenia roszczeń przed sądami i innymi organami państwa**, nawet gdy pozostają poza porządkiem prawnym danego kraju, gdyż obowiązkiem Państwa-Strony jest dbać o to, aby jego prawo nie było sprzeczne z przepisami Europejskiej Konwencji.

Z ubolewaniem należy jednak stwierdzić, że począwszy od 1989 roku od rządu T.Mazowieckiego, a skończywszy na rządzie J.Buzka wszystkie one właściwie bagatelizowały problemy dzieci. Jeśli reagowały, to pozornie i nigdy nie pokusiły się o długotrwały plan rozwoju polityki na rzecz dzieci.

Elity polityczne nie mogą wciąż się porozumieć dla zabezpieczenia realizacji najważniejszych potrzeb dzieci: do miłości i bezpieczeństwa, do poszanowania godności i szacunku, wreszcie ochrony przed nieludzkim i poniżającym traktowaniem – a takimi są: przemoc domowa, rówieśnicza, wreszcie przestępstwa seksualne.

Dzieci są wciąż zaniedbywane i zapominane – jako ostatnie korzystają z dobrodziejstw przemian, podczas gdy jako pierwsze stają się ofiarami nieprzemyślnych eksperymentów społecznych.

GENERALNE PROBLEMY - UWAGI I SPOSTRZEZENIA. **TRANSFORMACJA W POLSCE**

Jako **ETAPY IMPLEMENTACJI KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA W POLSCE** uznano:

- **dostosowanie przepisów** prawa polskiego do unormowań zawartych w ratyfikowanej Konwencji o Prawach Dziecka,
- **systemowe skoordynowanie działań** ze strony poszczególnych resortów związanych z wdrażaniem postanowień konwencji,
- **poprowadzenie** rzetelnej i na szeroką skalę **akcji informacyjnej** dotyczącej treści i znaczenia konwencji oraz faktycznych warunków życia dzieci w Polsce,
- systematyczne i planowe **monitorowanie** zmian sytuacji dzieci w kraju pod kątem świadomości i przestrzegania praw dzieci w ich środowisku.

Na naszych oczach nastąpiła w 1997 roku **REWOLUCJA PORZADKU PRAWNEGO**, wprowadzenie twardych norm konstytucyjnych, które są źródłem dobrego prawa wewnętrznego w Polsce. Nowa Konstytucja RP daje szansę poprawienia sytuacji dziecka w Polsce i stworzenia spójnego systemu ochrony jego praw. Wymaga to jednak zastosowania zmian, które Konstytucja wprowadziła.

Tymczasem dostrzegalny jest **BRAK KOORDYNACJI DZIAŁAŃ NA RZECZ DZIECI** (co przyznaje sam Rząd), bowiem po odwołaniu przez Rząd Pełnomocnika ds. Dzieci we wrześniu 1997 roku, koordynator wskazany przez Rząd w listopadzie 1997 roku, zadan tych nie realizował.

Analizując wiele problemów i wyciągając z tych analiz wnioski musimy wreszcie przyznać, że **DZIECI W POLSCE SĄ DYSKRYMINOWANE**. Polityka ostatnich lat pozostaje w sprzeczności z podjętymi zobowiązaniami międzynarodowymi.² W okresie polskiej transformacji widoczne jest, że najwyższy koszt tych przemian ponoszą dzieci. Zapoczątkowane w 1998 roku cztery wielkie reformy społeczne w Polsce – w tym oświaty, opieki nad dzieckiem, zdrowia. przyniosły negatywne skutki (głównie w obszarze opieki zdrowotnej). Spowodowały również kryzys rodziny.

Do nierealizowania podstawowych praw zapisanych w Konwencji o Prawach Dziecka doszły jeszcze inne problemy społeczne. W latach 90-tych wystąpiły przypadki recesji ekonomicznej, co spowodowało m.in. - **UTRUDNIENIA W ZNALEZIENIU PRACY DLA MŁODZIEŻY** kończącej naukę szkolną, **pogorszenie jakości nauki szkolnej i kształcenia (szkolenia) zawodowego**, jeszcze bardziej podważając perspektywy zatrudnienia młodzieży. **BEZROBOCIE** nie istniało w okresie do roku 1989. Obecnie jest ono problemem zasadniczym, szczególnie w odniesieniu do ludzi młodych.

Stopa bezrobocia wśród młodych ludzi w wieku 15-24 lat wobec ogólnej stopy bezrobocia (stan z 1998)

	ludzie młodzi	Bezrobocie ogółem
Polska	23,3 %	10,6 %
ogółem - 18 krajów Europy Śr.-Wsch. i WNP	29,5 %	14,4 %
ogółem - 15 krajów Unii Europejskiej	21,2 %	10,8 %

Przy imponującej zaradności młodych ludzi już w 1995 roku przewidywano jednak trudności w utrzymaniu na dłuższą metę skutecznych strategii. Wymagało to silnych zabiegów państwa w sferze polityki publicznej – co niestety zaniedbano w projektowanych w 1998 roku reformach społecznych. Zemściło się to dramatycznym wzrostem bezrobocia – a w szczególności wśród absolwentów szkół już w 2001 roku, kiedy odnotowano **złamanie rynku pracy**.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH O SYTUACJI DZIECI W POLSCE

Problemy dzieci w Polsce były przedmiotem szeregu znaczących wystąpień, raportów oraz inicjatyw Rzecznika Praw Obywatelskich [RPO] – począwszy od ogłoszonego pierwszego raportu w 1994 roku, kiedy jako najważniejsze wskazano **potrzebę uregulowania problemów oświaty oraz procedur ochrony praw dziecka**.

Istotnym przykładem takich problemów była **kwestia polskiej szkoły** oraz jej funkcjonowanie w zakresie przestrzegania praw dziecka oceniane przez pryzmat **działalności rzeczników praw ucznia** powoływanych na szczeblu wojewódzkich władz oświatowych. Niejasny status rzeczników oraz nieskuteczne mechanizmy egzekwowania tych praw w szkołach stały wtedy na przeszkodzie ich działalności. Zarówno lokalne prawo szkolne, jak i nastawienia przeważającej części nauczycieli do samego urzędu rzecznika jak i do praw "dziecka-ucznia" dostrzeganych przeważnie w nierozłącznej całości z obowiązkami - sprawiły że w wielu szkołach prawa te są naruszane. Nikt jednak w 1994 roku nie spodziewał się, że zrealizuje się najgorszy scenariusz idei rzecznictwa praw dziecka w oświacie – tzn. **strukturalna likwidacja instytucji rzeczników praw ucznia** przeprowadzona przy okazji reformy administracyjnej w 1999 roku – likwidującej 49 województw na rzecz nowych 16.

Jednak **za największy problem dzieci w Polsce uznaje się przemoc domowa** i bezradność państwa wobec konieczności zapewnienia dzieciom ochrony. Problem ten będzie poruszany w dalszej części opracowania.

² Wolniewicz Lucjan: Wystąpienie na Międzynarodowej Konferencji, "System Pomocy Dzieciom w Polsce", Warszawa 24-27.09.1998r.

6.1. OGÓLNE ŚRODKI IMPLEMENTACJI KONWENCJI (art. 4, 42, 44.6)

Przepisy dotyczące ochrony praw dziecka w Konstytucji RP zostały błędnie umieszczone w rozdziale "Wolności i prawa ekonomiczne, społeczne i kulturalne" (art. 72). Zapisy te powinny znaleźć się w rozdziale poświęconym wolnościom i prawom osobistym.

problem	art. KoPD	nr strony w raporcie rządowym	uwagi do raportu rządowego
zgodność polskiego prawa z Konwencją Prymat umów międzynarodowych nad ustawami		13, 17, 34, 97	Powszechnym problemem w Polsce jest społeczne przekonanie, że "prawo sobie, a życie sobie" . Jest to skutkiem m.in. niezrozumiałych zabiegów prawnych, które zaburzają jednoznaczność i spójność norm. Tak jest, jeśli zestawimy Konwencję o Prawach Dziecka z polską deklaracją dołączoną 30 kwietnia 1991 roku do aktu ratyfikacyjnego Konwencji o Prawach Dziecka: <i>"Rzeczpospolita Polska uważa, że wykonania przez dziecko jego praw określonych w Konwencji, w szczególności praw określonych w artykułach od 12 do 16, dokonuje się z poszanowaniem władzy rodzicielskiej, zgodnie z polskimi zwyczajami i tradycjami dotyczącymi miejsca dziecka w rodzinie i poza rodziną"</i> . Zapis wprowadzający nie stanowi normy prawnej, jednak generuje trudności: <ul style="list-style-type: none"> - w określeniu rangi prawnej deklaracji – jako dokumentu, - dotyczące możliwości poszerzania interpretacji zapisu <i>"w szczególności"</i> na inne niż 12-16 artykuły Konwencji, - w niemożności określenia pozytywnego kontekstu <i>"polskich zwyczajów i norm..."</i> (polska tradycja to: <i>"dzieci i ryby głosu nie mają"</i>). Ponadto są problemy w respektowaniu innych Konwencji dotyczących dzieci, np. Europejskiej Konwencji o Wykonywaniu Praw Dziecka. Zdarzają się przypadki, że sądy orzekają wbrew interesowi dziecka, przedkładając ponad dobro dziecka inne kwestie.
PKB [przyrost krajowy brutto] dla dzieci	4	3	Brak jest możliwości wskazania wielkości PKB przeznaczanej na dzieci (przy oczekiwanym udziale w budżecie 2,5 PKB). Powoduje to – w połączeniu z rozproszeniem środków wśród różnych resortów (np. jeśli chodzi o problem przemocy): nieefektywne gospodarowanie środkami finansowymi oraz niemożność oceny skuteczności działań Rządu.
Negatywne skutki reform po 1998 roku		3	Głównie problemy dotyczą służby zdrowia, a także upolitycznienia problematyki dzieci. Wg 64% badanych Polaków pogorszyła się opieka nad dzieckiem zdrowym i chorym; tylko 0,5% sygnalizuje poprawę
Promocja praw dziecka w Polsce	42	19	<i>"Prawo w Polsce umożliwi, a instytucje państwa nie przeszkadzają"</i> – to stanowczo za mało, przy braku realnych działań; istnieje w tym zakresie powszechna krytyka ze strony organizacji pozarządowych. Funkcjonariusze państwa (głównie nauczyciele) upatrują w prawach dziecka źródła anarchii. Często błędnie zestawiane i interpretowane są relacje między prawami i obowiązkami.
Szkolenia z zakresu Konwencji o Prawach Dziecka	42	12	Jako mocno niewystarczające uznajemy wskazane w raporcie wyniki: 15 kursów, 12 o prawach dziecka, 328 godzin zajęć i tylko 375 osób przeszkolonych (co stanowi minimalny odsetek nauczycieli). Są to niewystarczające działania Rządu. W raporcie pomija się natomiast wkład organizacji pozarządowych. W okresie wrzesień'96 - lipiec'97 roku we współpracy z: AED USAID, MEN, Polskim Komitetem UNICEF oraz władzami samorządowymi Ogólnopolskie Forum na Rzecz Praw Dziecka szkoliło rzeczników dzieci i mediatorów . W 1998 roku program był kontynuowany dzięki wsparciu Komitetu Integracji Europejskiej w ramach Programu "Fiesta 2", a w 1999 i 2000 roku dzięki Fundacji Batorego. <u>W 1997 i 1998 roku:</u> <ul style="list-style-type: none"> - zorganizowano 12 konferencji: w których uczestniczyło 1475 osób; - przedstawiciele Forum uczestniczyli w 57 innych konferencjach i spotkaniach roboczych, w których wzięło udział łącznie 3205 osób, - zorganizowano 13 form szkoleniowych dla 251 rzeczników dzieci z 68 miast polskich, 9 spotkań seminaryjnych oraz 9 form szkoleniowych dla uczniów i nauczycieli z 81 szkół; - przeprowadzono zajęcia dla 190 studentów oraz słuchaczy szkół

			policealnych; - 101 absolwentów szkolen podjęło realizację kontraktów – zrealizowali oni ponad 120 form edukacyjnych z zakresu praw człowieka, - opracowano systemy pomocy dzieciom w 17 regionach Polski
--	--	--	---

6.2. DEFINICJA DZIECKA (art. 1)

problem	art. KoPD	nr strony w raporcie rządowym	uwagi do raportu rządowego
Brak jednolitej i spójnej definicji dziecka	1	1, 40	<p>Problem definicji dziecka rodzi wiele napięć i nieporozumień. Różne akty prawne różnie definiują wiek dziecka. Te same słowa mogą mieć różne znaczenie – np. “młodociany” w prawie pracy i ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich³. Są jeszcze inne problemy, np.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) dziecka nienarodzonego – co skutkuje spychaniem dyskusji o sytuacji dziecka w obszar ideologiczno-moralny, 2) zasiegania porad prawnych bez zgody rodziców – na co nie została określona granica wiekowa, tymczasem Rząd starał się kwestionować prawo dzieci w tym zakresie⁴, 3) praw procesowych dzieci – zarówno w sferze zagwarantowania im wysłuchania w procedurze sądowej oraz ochrony dzieci-swiadków, 4) odpowiedzialności karnej, co skutkuje stosowaniu środków wychowawczych i resocjalizacyjnych lub wyłącznie represyjnych wobec dzieci zdefiniowanych w Konwencji Prawach Dziecka. <p>Powyższych problemów nie da się jednak łatwo rozwiązać.</p>
Status dzieci nienarodzonych	1	53	<p>Pomimo wielu deklaracji politycznych mamy niezwykle slaby system profilaktyki – istnieją zagrożenia socjalne i zdrowotne, przy braku możliwości decyzji matek niechcianych dzieci (istnieją przykłady przedwczesnego macierzyństwa 12-latek). Upowszechnienie wiedzy o istnieniu takiego rozwiązania pozwoliłoby ograniczyć skalę dzieciobójstw oraz porzucania niemowląt w przypadkowych miejscach. Szybsze uregulowanie sytuacji prawnej dzieci porzuconych i umieszczenia ich w rodzinie zastępczej, mogłoby zapobiec chorobom sierocym i pustce emocjonalnej, jakich doznają. Ponadto nie dostrzega się złej sytuacji noworodków i małych dzieci⁵ opuszczonych przez matki, które nie zrzekają się praw rodzicielskich. Sąd najczęściej jedynie ogranicza te prawa, co skazuje dziecko na pobyt w placówce. Art. 119 § 1 KRO wprowadziła możliwość ustalenia sytuacji dziecka (także porzuconego), jednakże nie wytworzyła się praktyka szybkiego i skutecznego prowadzenia takich spraw - o czym świadczą wyniki wizyt pracowników biura RPO w domach małego dziecka i ośrodkach adopcyjno opiekuńczych⁶.</p>
Definicja dziecka niepełnosprawnego	23		<p>W związku z trudnościami w definiowaniu dzieci niepełnosprawnych istnieją różne szacunki dotyczące dzieci niepełnosprawnych – resort zdrowia szacuje ich liczbę na 4 mln, a resort edukacji na 3 mln. Przy czym jako pozytywne i porządkujące należy uznać przyjęcie przez Polski Sejm 1 sierpnia 1997 roku Karty Praw Osób Niepełnosprawnych zawierającej definicje osoby niepełnosprawnej.</p>

³ Stadniczenko Leszek – analizy dotyczące pracy dzieci – Opole 2001

⁴ projekt rządowy ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka przygotowany przez Pełnomocnika Rządu ds. Rodziny z grudnia 1997 roku, uniemożliwił dzieciom kierowanie skarg do Rzecznika

⁵ było to przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich 14.02.2000 roku do Ministra Sprawiedliwości

⁶ (RPO/282334/98/XI)

6.3. GENERALNE ZASADY (art. 2, 3, 6, 12)

<i>problem</i>	<i>art. KoPD</i>	<i>nr strony w raporcie rządowym</i>	<i>uwagi do raportu rządowego</i>
Zasada równości, niedyskryminacji	2	28	Dzieci są pomijane w szacowaniu skutków reform. Przykłady dyskryminacji dzieci odnoszą się również do: <ul style="list-style-type: none">- praktyki działań kryzysowych rządu i samorządów podczas powodzi w 1997 roku (dyskryminacja Romów),- eksmisje rodzin z dziećmi (które nie zawiniły trudnej sytuacji materialnej swoich rodziców lub dysfunkcji rodziny).- pogorszenia dostępności świadczeń zdrowotnych dla dzieci w obliczu kontraktów negocjowanych z kasami chorych
Dobro i interes dziecka	3	29, 31, 100	Prymat „dobra dziecka” wyklucza możliwość trwania zapisów polskiej deklaracji do Konwencji o Prawach Dziecka – deklaracja nie może ograniczać żadnych zapisów Konwencji z jakichkolwiek przyczyn” (jest to warunek ratyfikowania wszystkich międzynarodowych aktów chroniących prawa człowieka). Wiele problemów wynika ze wzmacniającej się pozycji państwa przy niskich kwalifikacjach jego przedstawicieli
Dziecko w rodzinie	5, 9	29	Nagminnie łamane jest prawo dziecka do obydwojga rodziców ⁷ . Częstym jest naruszanie interesów dziecka w sprawach rozwodowych i co za tym często idzie praw ojców. Ponadto wbrew art. 56 kro następuje rozpad rodzin – nie tylko w sprawach rozwodowych, ale również w przypadkach eksmisji lub deportacji obcokrajowców.
Wczesne dzieciństwo	6	43, 44 71	Przejęcie domów małego dziecka od służby zdrowia przez MEN nastąpiło dopiero w 1993 roku. Przy czym zmiany następują zbyt wolno, szczególnie w zakresie regulowania statusu prawnego dzieci w placówkach – co utrudnia, a często nawet uniemożliwia adopcje. Poważnym problemem jest silna tendencja (w okresie transformacji) do likwidacji przedszkoli, co jest przejawem chęci oszczędzania ze strony samorządów ⁸ . W efekcie następuje zmniejszenie możliwości realizacji konstytucyjnych zobowiązań państwa wobec małych dzieci w zakresie opieki i edukacji. Problem w szczególności dotyczy dzieci w obszarach wiejskich (co zostało dostrzeżone w raporcie rządowym)

6.4. WOLNOŚCI I PRAWA OBYWATELSKIE (art. 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 37(a))

PRZEMOC I WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE DZIECI

Z nielicznych danych wynika, że w Polsce **ponad 60% rodziców stosuje dotkliwe kary fizyczne** (Czyż, 1992). Przemocy ulega **co roku około 200 tys. dzieci**, przy czym policja rejestruje zaledwie 10% tych przypadków (w 1998 roku **21 tysięcy przypadków znechania się nad członkami rodziny**⁹ – jest to 2-krotny wzrost od 1990 roku). **Do prokuratury trafia zaledwie 2,5 tys. spraw**, najczęściej dopiero wtedy gdy dziecko znajdzie się w szpitalu.

4% dzieci miało co najmniej 1 raz kontakty seksualne (dotykanie intymnych miejsc) z osobą dorosłą. **8,4% dzieci było namawianych do oglądania pism i filmów pornograficznych**.
W 1999 roku statystyki policyjne wykazały **1659 przestępstw pedofilii** - wykorzystywania seksualnego dzieci do 15 roku życia. Szacuje się, że **ujawnianych jest zaledwie 5% przypadków wykorzystywania dzieci**.

⁷ Dane z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

⁸ Kaminska Krystyna – badania własne oraz opinie i stanowiska Polskiego Komitetu Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego OMEP

⁹ dane Komendy Głównej Policji

35% kobiet i 29% mężczyzn było w dzieciństwie wykorzystywanych seksualnie¹⁰. Prawie 17% kobiet i 9% mężczyzn miało te kontakty z najbliższymi członkami rodziny. Ponad **10% badanych kobiet i 3% mężczyzn przeżyło w dzieciństwie gwałt** - prawie żadna z tych osób nie ujawniła nikomu własnych przeżyć i nie korzystała z żadnych form pomocy lekarskiej, psychologicznej ani prawnej.

85% badanych potwierdza, że **jedną z głównych przyczyn przemocy jest brak reakcji społecznej** na występowanie tego problemu.

66% Polaków uważa, że instytucje rzadko współpracują i rzadko podejmują skoordynowane działania.

85% Polaków stwierdza, że sprawca powinien być zarówno karany, jak i leczony.

Tymczasem w Polsce nie ma instytucji zajmujących się pracą terapeutyczną ze sprawcą.

Tylko 15% profesjonalistów w Polsce uznaje, że prawo właściwie reguluje system interwencji w problemie przemocy wobec dzieci.

Rządowy raport z realizacji w Polsce Konwencji o Prawach Dziecka w latach 1993-98 **do najważniejszego problemu: przemocy wobec dzieci** (przemocy domowej) - **odnosi się pobieżnie i zdawkowo** (str. 37 i 50), umniejszając jego skalę i rangę. W ten sposób Rząd daje wyraz swego stosunku do krzywdzenia dzieci, maltretowania i wykorzystywania seksualnego. Tymczasem **problem dotyczy praw fundamentalnych - ochrony przed nieludzkim i poniżającym traktowaniem** - nie wolno odnosić się do tego w sposób pobłażliwy i lekceważący. Tym bardziej, że przemoc ma swoje konsekwencje w życiu człowieka dorosłego - przemoc jest dziedziczona.

Wobec przemocy i wykorzystywania seksualnego dzieci konieczne jest¹¹:

- stworzenie krajowego (i lokalnych) systemu monitorowania problemu,
- usprawnienie systemu zgłaszania przypadków wykorzystywania seksualnego,
- stworzenie systemu współpracy profesjonalnych służb,
- ulepszenie systemu gromadzenia danych i dowodów procesowych,
- zagwarantowanie dzieciom jednokrotnego przesłuchiwania bez obecności sprawcy,
- stworzenie systemu pracy ze sprawcami przemocy i przestępstw wobec dzieci.
- wprowadzenie regulacji chroniących ofiary przemocy.

Jako pozytywne przykłady działań na rzecz przeciwdziałania przemocy należy wymienić m.in.:

- przywołane wcześniej zapisanie w Konstytucji RP z kwietnia 1997 roku całkowitego zakazu stosowania kar cielesnych (art. 40),
- nieprzerwana aktywność Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która wspomaga ogólnopolską sieć interwencji "Niebieska Linia" oraz wspiera finansowo wiele inicjatyw lokalnych - również w zakresie rozwiązywania problemów przemocy,
- rozpoczęcie od 1993 roku diagnozowania zespołu dziecka maltretowanego w szpitalach¹²,
- uruchomienie z udziałem policji w październiku 1998 roku programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie "Niebieska Karta",
- wprowadzenie w 1998 roku ustawowego obowiązku tworzenia na poziomie powiatów ośrodków interwencji kryzysowej (choć realizacja tego zapisu wymaga jeszcze czasu),
- ogłoszenie przez Ministerstwo Sprawiedliwości 29 października 1999 roku tekstu Polskiej Karty Praw Ofiary - stanowiącej zbiór podstaw prawnych i komentarzy.

PROBLEMY MŁODZIEŻY

Występuje głęboki brak zaufania młodych ludzi do nowych instytucji demokratycznych i frustracja z powodu transformacji, której tempo okazało się wolniejsze a skutki bolesniejsze niż tego oczekiwano. Obserwuje się malejący szacunek dla przepisów prawa. **7% osób w wieku 14-22 lat z miast pow. 100 tys. mieszkańców wybrałoby przestępstwo jako sposób na życie**¹³. W latach 1989-1998 nastąpił wzrost przestępczości - przy czym liczba przestępstw popełnianych przez osoby w wieku 14-17 lat jest wyższa niż w przypadku grupy wiekowej 18-24. **Liczba zarejestrowanych przestępstw**, których sprawcami są nieletni (**14-17 lat**) **uległa 4-krotnemu wzrostowi** - jest to największy wskaźnik spośród 12 krajów regionu Europy Środkowo-Wschodniej.

¹⁰ Polskie Towarzystwo Seksuologiczne 1991r.

¹¹ Mercier Michele "Pilotazowe badanie i ocena oferty pomocy dzieciom wykorzystywanym seksualnie w krajach Europy Środkowowschodniej" - Fundacja "Dzieci Niczyje" 2000

¹² dane Państwowego Instytutu Higieny

¹³ Filas Agnieszka, Kudzia Piotr, Pawelczyk Grzegorz "Zawód bandyta" Wprost 29.04.2001

Wzrasta również liczba przestępców poniżej 14-go roku życia, jak również liczba młodocianych recydywistów. Wzrasta liczba dziewcząt oskarżonych o popełnienie przestępstw.

Zmienia się charakter przestępstw popełnianych przez nieletnich.

Przestępstwa przeciw mieniu stanowią już ponad 2/3, przy czym dużym problemem jest bezkarnosc młodocianych sprawców - w Warszawie **kare ponosi zaledwie 4% włamywaczy**.

- rośnie liczba przestępstw, które nie wynikają z emocji, lecz z kalkulacji,
- rośnie udział przestępstw z użyciem przemocy,
- pojawiają się nowe rodzaje przestępczości, np. narkotykowej.

Jesli chodzi o zaangażowanie Państwa to:

- brak jest systemu profilaktyki i wsparcia dla grup ryzyka,
- państwo nadmiernie przejmuje odpowiedzialność od (i zamiast) rodziców; co przy oddziaływaniach instytucjonalnych na młodzież sprzyja recydywie i wypychaniu młodych ludzi na margines życia,
- wadliwa jest implementacja mediacji w sprawach karnych przyjęta w 1998 roku.

W reformowaniu polskiego systemu sprawiedliwości wyróżnia się kwestia nadmiernego polegania na karze pozbawienia wolności jako właściwym środkiem represyjno-prewencyjnym w stosunku do młodocianych przestępców. **Pozbawienie młodocianych wolności powinno być traktowane jako ostateczność**. Tymczasem w okresie 1993-98 istniała dodatkowo tendencja stosowania pozaprawnych metod służących z pozoru zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego. Dotyczy to m.in.

- tzw. Akcji "Malolat" wprowadzającej zakaz przebywania nieletnich na ulicach w porze nocnej – uchylonej przez Sąd Najwyższy,
- jak również wymuszania zeznań i gromadzenia dowodów procesowych od nieletnich – poprzez informowanie o gwałtach w więzieniach i w instytucjach "poprawczych".

Powyższe problemy wynikają m.in. z braku przepisów umożliwiających policji stosowanie szerokich działań prewencyjnych – np. mediacji i zadoskuczynienia szkód wyrządzanych przez nieletnich.

<i>problem</i>	<i>art. KoPD</i>	<i>nr strony w raporcie rządowym</i>	<i>uwagi do raportu rządowego</i>
Prawo poznania rodziców	7	34, 44	Prawo dziecka do poznania rodziców ograniczone jest polskim zastrzeżeniem do Konwencji: <i>"W odniesieniu do artykułu 7 Konwencji: Rzeczpospolita Polska zastrzega, że prawo dziecka przysposobionego do poznania rodziców naturalnych będzie podlegało ograniczeniu poprzez obowiązywanie rozwiązań prawnych umożliwiających przysposabiającym zachowanie tajemnicy pochodzenia dziecka"</i> . Udowodniono, że znacznie bardziej korzystne dla dzieci, a nade wszystko dla rodziny która go przysposobiła jest umożliwianie dzieciom – w odpowiednim momencie ich rozwoju – poznania źródeł swojego pochodzenia.
Autonomia dziecka, szanowanie jego poglądów	12	31-32	Nie jest tradycją polskiej rodziny szanowanie autonomii dziecka. Pokutuje (nieuzasadnione prawnie) przekonanie, że dziecko jest własnością rodziców. Dlatego organizacje pozarządowe zabiegają o zmiany „władzy rodzicielskiej” w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym [kro] na „pieczę”, jak również o ochronę więzi uczuciowej dziecka. Z kolei Polska szkole cechuje restrykcyjność i nieliczenie się z wolą dziecka. Najwięcej uwagi poświęca się nauczaniu. Zbyt przeladowany program prowadzi do niepowodzeń szkolnych, co często wytwarza poczucie zagrożenia. Znane są przypadki, że oceny szkolne są przyczyną odbierania sobie życia przez dzieci. W 1998 roku zlikwidowano system rzecznictwa praw ucznia w systemie oświaty, co pogorszyło sytuację. Choć corocznie odbywa się (z okazji Dnia Dziecka) Sejm Dzieci i Młodzieży, jednak same dzieci i młodzież dostrzegają doradczą rolę takiego działania (niektórzy mówią nawet o jego „fasadowości”).
Wolność	14	36	Na początku lat 90-tych istniały napięcia wynikające z arbitralnego

wyznania			wprowadzania religii do szkół. W przypadku osób znajdujących się w sytuacjach kryzysowych istnieje realne zagrożenie dla realizacji ich praw w placówkach prowadzonych przez instytucje wyznaniowe. Wobec braku możliwości wyboru placówki (braku alternatyw) udokumentowane są przypadki naruszania wolności wyznania.
Prawa polityczne dzieci i wolność zrzeszania się	15	37	Występuje duża nieskuteczność funkcjonowania szkolnych statutów. Jak wynika z analizy 52 statutów i regulaminów szkół ¹⁴ , szkoły przy układaniu statutów popełniają wiele błędów redukując prawa ucznia, jak również myląc (mieszając ze sobą) prawa i obowiązki.
Problem przemocy. Standardy praw fundamentalnych – dotyczących ochrony przed torturami, niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem	19	50, Rdz. X	Zbyt niska jest ranga problemu krzywdzenia, maltretowania i wykorzystywania seksualnego dzieci w polityce rządu. W 1997 roku wystąpiły destrukcyjne działania Rządu wobec programu wspieranego przez USAID "Przeciw przemocy – wyrównać szanse". Uzasadnieniem dla tego były stwierdzenia: cyt: "przez wsparcie dla ofiar przemocy próbuje się rozczłonkować rodzinę". Powinien powstać zintegrowany System Informacji Policyjnej – gromadzący wiarygodne dane o skali zjawiska łamania praw wobec dzieci. Ponadto istnieje potrzeba wpływania na zmiany stosunku społeczeństwa do przestępczości i krzywdzenia dzieci.
Wykorzystywanie seksualne dzieci	19, 34	37, 50	Nie istnieje w Polsce profesjonalny system ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym. Funkcjonariusze państwa nie ponoszą odpowiedzialności za zaniechanie działań ochronnych wobec zgłaszanych im przypadków przemocy oraz wykorzystywania seksualnego np. casus dzieci w "Biurze Dzieci Znalezionych" w Krakowie.
Wychowanie seksualne	24.2 f)		Wychowanie seksualne dzieci (stosownie do wieku) powinno być elementem nie tylko profilaktyki i ochrony przed nadużyciami seksualnymi, ale również promocji zdrowia – bezpiecznego wprowadzania w dorosłe życie. Przywołujemy wniosek o wycofanie polskiej deklaracji do Konwencji o Prawach Dziecka, której druga część dotyczy poradnictwa dla rodziców oraz wychowania w zakresie planowania rodziny. Trudno sobie wyobrazić, aby którekolwiek Państwo na świecie mogło podejmować tego typu poradnictwo w sprzeczności z zasadami moralności – tu nie ma sporów. Należy wskazać, że Konwencja o Prawach Dziecka 9-cio krotnie w swoich zapisach podkreśla potrzebę zgodności realizacji praw dziecka z moralnością.

6.5. ŚRODOWISKO RODZINNE I OPIEKA ALTERNATYWNA (art. 5, 9, 10, 11, 18, 20, 21, 25, 27.4),

POLITYKA PRORODZINNA

57% Polaków wyraża pogląd, że państwo jest współodpowiedzialne za warunki bytowe rodzin wychowujących dzieci. Oczekuje się więc od państwa stwarzania odpowiednich warunków dla samodzielnego zaspokajania przez rodziny ich potrzeb.

W latach 1990-1997 dominująca forma pomocy ze strony rządu RP były **świadczenia pieniężne**, polityka wobec rodziny była wypadkowa poszukiwania oszczędności w budżecie i konieczności zaspokajania najpilniejszych potrzeb. W efekcie zasiłki stały się nieosiągalne dla części osób (rodzin) wymagających natychmiastowej (kryzysowej pomocy). Pomoc społeczna częściej udzielana jest osobom wymuszającym lub natrętnie wypraszącym świadczenia, niż osobom (rodzinom) będącym w krytycznej sytuacji, które nie wykazują inicjatywy z obawy przed upokorzeniami i biurokracją. Zdarza się, że w pomocy społecznej więcej wagi przywiązuje się do dokumentacji, niż do rzeczywistych efektów.

¹⁴ "Nie tylko kapcie i klasówki" ("Rzeczpospolita" z dnia 15 kwietnia 1999 r., s. 3)

W kwietniu 1991 roku uchwała Rady Ministrów został powołany Pełnomocnik Rządu ds. Kobiet i Rodziny, który w latach 1991-1995 znajdował się w ciągłej organizacji lub reorganizacji. 10 czerwca 1997 r. Rząd przyjął pierwszy kompleksowy program polityki rodzinnej.

W listopadzie 1997 roku w miejsce Pełnomocnika Rządu ds. Kobiet i Rodziny - ustanowiono Pełnomocnika Rządu do Spraw Rodziny. W celu wytyczenia strategicznych celów poprawy jakości funkcjonowania rodziny utworzono Międzyresortowy Zespół ds. Polityki Prorodzinnej, który sporządził Raport o Stanie Demograficznym i Jakości Funkcjonowania Rodziny. W warstwie oceniającej raport był przepełniony ideologicznie - krytykował działania przeciw przemocy, które „kreują negatywny obraz polskiego mężczyzny” oraz „propagują model kobiecości zorientowanej na karierę”, „rozpowszechniają w mediach świeckich treści pobudzające erotycznie”. Raport stał się podstawą do opracowania nowej „**Polityki Prorodzinnej Państwa**” opartej na wizji zdrowego moralnie społeczeństwa. Elementami tej polityki były:

- skłanianie rodzin do wielodzietności, a kobiet do macierzyństwa i wychowywania dzieci,
- zakaz antykoncepcji, aborcji i edukacji seksualnej,
- ograniczenie prawne dostępności rozwodów
- ochrona autonomii rodziny poprzez uznawanie przemocy za sprawę prywatną, a ochronę praw dziecka za szkodliwą.

Spoleczeństwo polskie¹⁵ oraz organizacje pozarządowe krytycznie oceniają politykę państwa wobec rodziny, głównie z powodów:

- błędnych interpretacji oraz ocen zjawisk - np. spadku liczby urodzeń i małżeństw,
- błędnych priorytetów - np. pomysłów dofinansowywania przez państwo leku „viagra” przy pomniejszaniu znaczenia problemu ubóstwa,
- odmowy współpracy Rządu w tym obszarze z organizacjami pozarządowymi (poza wybranymi).

W okresie lat 1997-2001 zaprzepaszczono szanse postępu w dostosowywaniu polskich norm do ratyfikowanych przez Polskę konwencji międzynarodowych oraz do norm Unii Europejskiej w ramach integracji.

DZIECI POZBAWIONE ŚRODOWISKA RODZINNEGO

36.000 dzieci w Polsce to ofiary przemocy i skrajnego zaniedbania. W różnego rodzaju placówkach przebywa 80.000 dzieci, a 12.000 następnych czeka na wolne miejsce.

Spośród dzieci do lat 14 aż co piąte w 1997 r. trafiło do sfery ubóstwa. 84% wychowanków domów dziecka nigdy nie odwiedziło kolegi w mieście

W latach 90-tych liczba wychowanków domów dziecka systematycznie wzrastała. W 1998 roku:

- **w 356 domach dziecka w Polsce przebywało 17.645 wychowanków - wśród nich było tylko 610 sierot; a 34% dzieci przebywało tam tylko z powodu nędzy w domach rodzinnych!**; średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce wynosił **2.200 złotych**,
- **w 150 rodzinnych domach dziecka przebywało 1300 dzieci** – ich średni koszt utrzymania wynosił **1.300 złotych**,
- z kolei **w rodzinach zastępczych przebywało 45 tysięcy dzieci**, a koszt utrzymania dziecka wynosił **500 złotych**.

Rzecznik Praw Obywatelskich [RPO] wskazał w 1994 roku, że **w placówkach** opieki całkowitej najbardziej **zagrożone są prawa dzieci: do informacji** na swój temat oraz przysługujących im praw, **ochrony przed złym traktowaniem, zrzeszania się, wypowiedania się** w sprawach ich dotyczących. Wychowankowie tych placówek są bierni a wychodząc z nich nie są przygotowani do samodzielnego życia, myślenia i działania.

RPO sygnalizował, że **domy dziecka powinny być wypierane przez opiekę rodziny zastępczej lub adopcyjnej**, gdyż są one formą zbliżania do rodziny naturalnej. Polityka państwa powinna iść w stronę usprawniania pracy w placówkach opieki całkowitej oraz rodzinnych form opieki dla dzieci wychowujących się poza rodziną naturalną.

Obserwując wzrost liczby adopcji zagranicznych oraz nielegalnego “handlu dziećmi” Rzecznik w 1994 roku dostrzegł konieczność wypracowania zasad spójnej procedury adopcyjnej przy szerszej

¹⁵ badania opinii publicznej na temat polityki rodzinnej - CBOS wrzesień 1996 r.

współpracy i bieżącej wymianie informacji między resortami edukacji i sprawiedliwości. W tym przypadku jako pozytywne należy wskazać, że w okresie sprawozdawczym (1993-98) doprowadzono do uporządkowania kompetencji instytucji rządowych, czemu dano wyraz ratyfikując 1 października 1995 r. Konwencje o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego.

Wady polskiego systemu opieki nad dziećmi to m.in.

- brak rozwiniętej sieci poradnictwa rodzinnego i młodzieżowego,
- brak oceny efektów (ewaluacji) świadczonych zabiegów socjalizujących i rehabilitacyjnych w placówkach dla dzieci;
- słabe wykorzystanie szkół podstawowych w ich roli wychowawczej i polityce prorodzinnej,
- sprowadzanie roli pomocy społecznej do dawania zasiłków i zaspokajania roszczeń finansowych.
- nadmierna tendencja wpychania dzieci do instytucjonalnych form opieki, w tym również do domów pomocy społecznej i szpitali psychiatrycznych¹⁶

W obszarze opieki nad dziećmi wokół Towarzystwa „Nasz Dom” działa najmocniejsze w Polsce lobby organizacji pozarządowych i profesjonalnych instytucji opieki zastępczej, które już w 1995 roku zorganizowało pierwszą krajową debatę nad reformowaniem systemu. Zaowocowało to w 1999 roku zestawem kompleksowych uregulowań prawnych w pakiecie reform społecznych [tzw. „**piąta reforma**”] przenoszących całość z systemu oświaty do obszaru pomocy społecznej – koordynowanej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej [obecnie „Społecznej”]. Pewne niedoskonałości tego systemu są systematycznie korygowane w kolejnych latach. Problemem pozostaje jednak np. kwestia zróżnicowania standardów opieki nad dziećmi w placówkach w różnych regionach Polski (w zależności od ich zamieszkalności) co jest wyraźną słabością zaprojektowanego systemu, jak również nierówność wspierania finansowego: dzieci będących w placówkach i dzieci w rodzinnych formach opieki.

problem	art. KoPD	nr strony w raporcie rządowym	uwagi do raportu rządowego
Prawa i odpowiedzialność rodziców	5	38, 40 obow. Szkolny: 39, 73	Prawa i odpowiedzialność rodziców nie mogą być bez wyraźnego powodu podważane. Dlatego negatywnie należy ocenić zarówno tzw. akcję „Malolat”, która zwalniała rodziców z odpowiedzialności za losy dzieci (młodzieży) przebywających w nocy poza domem, jak również oświadczenia Ministra Edukacji Narodowej J. Wiatra, który odmawiał rodzicom prawa wpływania na nauczanie ich dzieci w szkołach. Jednym z skutków problemu relatywnego traktowania praw i odpowiedzialności rodziców są problemy w realizacji tzw. obowiązku szkolnego przez dzieci – dzieci są karane za problemy dorosłych i dysfunkcje rodzin; <u>brak jest ochrony interesów dziecka (art. 95 kro)</u> .
Spadek liczby urodzeń i małżeństw Polityka prorodzinna	6	31, 44 (kryzys)	Rząd prowadził wadliwą politykę prorodzinna – czego przejawem były: skrywanie problematyki seksualności; gloryfikacja i promocja wielodzietności; straszenie dzieci chorobami w następstwie masturbacji, używania nowoczesnych środków higieny intymnej oraz środków antykoncepcyjnych ¹⁷ .
Łączenie rodzin. Uchodźcy	10	86	Niekorzystne jest wydawanie zgód przez MSWiA na okresowe zamieszkiwanie w Polsce jednego z rodziców dziecka (obcokrajowca), po czym zmuszanie go do opuszczania Polski i oczekiwania na przedłużenie pobytu za granicą. Narusza to prawo dzieci do obopaj rodziców ¹⁸ .
Dzieci pozbawione środowiska rodzinnego	20	3, 43, 44, 51	Występuje silna negatywna tendencja wzrostowa liczby rozwodów – w 1995 roku – 38.115, w 1998 roku – 45.230, w tym rozwodów małżeństw z dziećmi: w 1995 roku – 26.496, a w 1998 roku – 30.104. Rozwiązaniem mogłoby być wprowadzenie mediacji do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Ponadto istnieje potrzeba uregulowania statusu prawnego dzieci porzuconych i opuszczonych przez rodziców ¹⁹ .

¹⁶ sprawy zgłaszane do Fundacji „Dziecięce Listy do Świata”

¹⁷ „Gorsze dzieci” – tygodnik „Polityka”

¹⁸ wystąpienia senator dr M. Lopatkowej

¹⁹ RPO/328428/99/XI z 14 lutego 2000 r. (Informacja 2/2000, str. 12)

Dzieci w placówkach opieki całkowitej	20	41	34% dzieci znajduje się w placówkach opieki całkowitej wyłącznie z powodu skrajnego ubóstwa rodziców (lub samotnej matki). System często wyrecza rodziców w pełnieniu funkcji rodzicielskich, zdejmując z nich odpowiedzialność za dzieci, co prowadzi do rozwoju patologii w rodzinach.
Rodziny zastępcze	20	42, 43, 44	Wśród poważnych problemów należy wymienić nierówne traktowanie rodzinnych form opieki (niski status materialny dotyczy 90% rodzin) wobec placówek państwowych. Pomoc w wysokości 40% średniego wynagrodzenia (ok. 500 zł) dla rodzin to zbyt mało, gdy w domach dziecka koszt dziecka wynosi 1800-2400 zł.
Problemy obcokrajowców oraz uchodźców w Polsce	22	40	Występują braki w realizacji zapisów Konwencji o Prawach Dziecka wobec obcych obywateli mieszkających w Polsce. Los człowieka zależy od urzędnika ²⁰ . Imigranci w procedurze są bezbroni, co często skutkuje tym, że istnieje praktyka brutalnego oddzielania dzieci od jednego z rodziców ²¹ . Argumentacji władz o skali nadużyć nie potwierdzają dane – tylko niecały 1% małżeństw stanowi małżeństwa fikcyjne. Skala problemu dzieci-obcokrajowców przebywających w Polsce bez opieki powiększa się. Do uregulowania pozostają m.in. - kwestia stanowienia opiekunów, - odpowiedniego przygotowania schronisk dla uchodźców do pomocy dzieciom, - jak również prowadzenie rejestru dzieci cudzoziemskich, w celu zapewnienia dzieciom przywrócenie do normalnego życia. Dużym problemem jest również to, że władze polskie nie stosują naukowych metod określenia wieku dziecka, co warunkuje przyznanie należnych dzieciom świadczeń ²²

6.6. PODSTAWY ZDROWIA I DOBROBYTU (art. 18, 23, 24, 26, 27)

PROBLEMY ZDROWOTNE

W 1998 roku państwo wyzbyło się odpowiedzialności za profilaktykę i leczenie dzieci. Przyjęto zasadę moralnej i prawnej odpowiedzialności rodziców, jak również wskazano lekarzy rodzinnych jako "strazników systemu"²³. Tymczasem tzw. "**gra rynkowa**", **ograniczenia finansowe** kas chorych i **upolitycznienie reformy** po 1998 roku **spowodowały znaczące pogorszenie stanu zdrowotnego dzieci oraz ich sytuacji żywieniowej**²⁴. Przesłanki zagrożenia w sferze ochrony zdrowia potwierdziły m.in.: Towarzystwo Pediatryczne pod kierunkiem prof. Januszewicza z Centrum Zdrowia Dziecka, jak również Departament Świadczeń Zdrowotnych Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej.²⁵

- 1) Destabilizacji uległy badania, zabiegi profilaktyczne i szczepienia ochronne. **W Polsce sa województwa, gdzie realizacja szczepień ochronnych dzieci spadła** ze wskaźnika w latach 80-tych zbliżonego do 100% , **do wskaźnika 60%!**
- 2) W 1995 roku – 61,9% dzieci w wieku 6-7 lat miało **wady postawy**²⁶. Obecne szacunki wskazują, że wady postawy może mieć nawet **80% polskich dzieci**.
- 3) Poprzez likwidowanie gabinetów lekarskich w szkołach nastąpił niemal **zanik medycyny szkolnej**, a Małopolska Kasa Chorych zamierzała nawet zlikwidować etaty pielęgniarek w placówkach kształcenia specjalnego. Prawo do opieki zdrowotnej w szkole – w ocenie 54%

²⁰ materiały "Newsweek" - wydanie 16.09.2001

²¹ casusy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz materiały prof. A.Sicinskiego – członka Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji.

²² Raport "Dzieci pozbawione opieki" 2001

²³ "Skutki wynikające ze zmian w systemie ochrony zdrowia" materiały informacyjno-szkoleniowe Komitetu Ochrony Praw Dziecka z 1999 roku

²⁴ potwierdzili to: Instytut Matki i Dziecka, Centrum Zdrowia Dziecka oraz lekarzy pediatry z całej Polski

²⁵ wystąpienie dyrektora Departamentu podczas konferencji „Sprawy dzieci w polskich reformach społecznych”

²⁶ Stanowisko uczestników konferencji "System pomocy społecznej dla dzieci. Ochrona zdrowia i profilaktyka". Lanckorona - 28.12.1995-1.01.1996

rodziców i 62% uczniów - jest realizowane słabo lub wcale. MEN uznaje, że opiekę zdrowotną powinni zapewnić rodzice - co w praktyce np. w rodzinach ubogich, dysfunkcyjnych i niepełnych jest nierealizowane.

- 4) Nastąpiły znaczne ograniczenia dostępu dzieci do wczesnej diagnozy i kompleksowej rehabilitacji. Skrajnym przykładem było likwidowanie placówek dla dzieci niepełnosprawnych wskutek błędnych zapisów ustawy o finansach publicznych z 1999 roku oraz decyzji Rady Nadzorczej PFRON

Zła interpretacja przez państwo postulatów indywidualnej wolności i autonomii rodziny doprowadziło do rzeczywistej krzywdy całej populacji dzieci. Skutki będziemy obserwować i rejestrować za kilka, kilkanaście lat, kiedy pojawiają nam się wskaźniki zachorowalności na choroby, z którymi w wymiarze medycznym (możliwości wyleczenia) już dawno uporała się służba zdrowia.

Również raport UNICEF²⁷ odsłania obraz pokolenia, nad którego zdrowiem wisi zagrożenie. Młodzi ludzie czują się ogólnie mniej zdrowi i podejmują większe ryzyko rzucając na szalę własne zdrowie, niż czynili to w roku 1989. Młodzi ludzie nie mają równego dostępu do opieki zdrowotnej i informacji w okresie ich życia, kiedy występuje największe prawdopodobieństwo narażenia ich na ryzyko. Pod wpływem depresji i stresów następuje wzrost liczby prób samobójczych. Rosnie liczba palaczy tytoniu – z badań w latach 1993-94 ustalono, że **10% dziewcząt i 22% chłopców w wieku 15 lat regularnie paliło tytoniu**. Liczby te wzrosły w **1998 roku** do poziomu – odpowiednio – **18% i 29%**. Nadużywanie alkoholu wśród młodzieży wykazuje tendencje wzrostowe. W okresie do połowy lat 90-tych **10% populacji młodzieży w wieku odpowiadających szkole średniej (nad)używało marihuany bądź odurzających chemikaliów** - gdzie podobne rzeczy pozostawały niemal nieznane jeszcze w roku 1989.

W zakresie zdrowia reprodukcyjnego i seksualnego niepokojąco **rozprzestrzeniają się choroby przenoszone drogą płciową**. Jest to oznaka nieprzestrzegania zasad bezpiecznej aktywności seksualnej. Służba zdrowia powinna bardziej służyć młodym ludziom, powinna być im bardziej "przychylna" ("przyjazna"), np. poprzez system usług pośrednich - system informacji, edukacji zdrowotnej, "sieci wsparcia", doradztwa, schronisk i innych usług. Jest to m.in. sprawa zasadnicza w zapobieganiu zarazeń HIV i zachorowaniom na AIDS.

PROBLEMY SOCJALNE

W Polsce nastąpiło drastyczne poszerzenie obszaru ubóstwa (**połowa najbiedniejszych Polaków to dzieci**²⁸), jak również dysproporcji między miastem i wsią. Pogorszenie się warunków życia polskich rodzin wywołuje stany napięcia emocjonalnego, co rzutuje bezpośrednio na proces wychowania w rodzinie. Produkt krajowy brutto w Polsce w 1997 roku wyniósł na osobę na terenach wiejskich 6,1 tys. USD na osobę i był niższy o ponad 1,2 tys. USD od średniej krajowej i o blisko 2,8 tys. USD od PKB na osobę na obszarach zurbanizowanych. **"Mamy do czynienia z dwiema Polskami: miejską, należąca do świata społeczeństw rozwiniętych, oraz wiejską, znacznie jeszcze zacofaną. Utrwalanie się takiego podziału jest istotnym czynnikiem destabilizującym proces rozwoju kraju, a także funkcjonowanie polskich instytucji demokratycznych. Może też poważnie zakłócić proces integrowania ze strukturami Unii Europejskiej"**²⁹.

Ubóstwo rodzin wiejskich skutkuje niezaspokajaniem potrzeb żywieniowych, właściwej odzieży, skompletowania podręczników i przyborów szkolnych dzieci. Kłopoty finansowe są najczęstszą przyczyną konfliktów w rodzinie. Bywa, że są przyczyną a nie i następstwem sięgania po alkohol. Wiele rodzin poszukuje dodatkowych źródeł dochodu (tylko 8% rodzin przyjmuje postawę bierną).

Polityka społeczna państwa jest często konstruowana dla realizacji celów – interesów znaczących grup sprawujących w państwie władzę³⁰. Przykładem było dążenie rządu do przyznawania jednorazowego świadczenia rodzinom wielodzietnym (co miało być instrumentem realizacji tzw.

²⁷ "Młodzi ludzie krajów w epoce transformacji" VII Raport z Kontroli Regionalnej - UNICEF Innocenti Research Centre [Firenze / Florencja] Italy redakcja Gaspar Fajth.

²⁸ dane Głównego Urzędu Statystycznego

²⁹ raport Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) o rozwoju społecznym "Polska 2000: Rozwój obszarów wiejskich"

³⁰ Halina Górecka, Magdalena Górecka "Ochrona praw dziecka w prawie międzynarodowym i jego realizacja w Polsce" Kraków-Olsztyn 2001

polityki prorodzinnej). Kryterium przyznawania takich zasiłków powinien być stan niezaspokojenia potrzeb dzieci w danej rodzinie, a nie ich liczba w rodzinie. Ubóstwo, choroby, niezaradność dotykająca rodziny bez względu na ich liczebność.

W Polsce **nie ma rządowego systemowego programu pomocy "dzieciom ulicy"**. Istnieją wprowadzone wyspecjalizowane agendy zajmujące się wybranymi zagadnieniami, np. PARPA, Biuro ds. Narkomanii. Jednak Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej jeszcze w 1998 roku bagatelizowało problem – uznając go za mało istotny i opanowany. Problem dotyczy m.in. dzieci romskich, dzieci prostytuujących się, dzieci uciekających z domów rodzinnych, dzieci nie realizujących obowiązku szkolnego (w 1998 roku – 1966 dzieci), dzieci pracujących na ulicy – ok. 3,9% (zebractwo, drobne włamania i kradzieże, mycie szyb samochodów), dzieci przybywających w czasie pozaszkolnym na podwórku. Organizacje pozarządowe szacują³¹, że problem dzieci mieszkających na ulicy dotyczy 1% dzieci, przy czym 5,1% dzieci wagaruje, a 11,4% dzieci spędza większość czasu na ulicy. Za nierealizowanie obowiązku szkolnego dzieci kierowane są często do placówek, skąd wkrótce uciekają do domów rodzinnych. Na to nakłada się problem braku miejsc w tych placówkach – w Warszawie jest to skala braku 400 miejsc, w Katowicach – 600.

problem	art. KoPD	nr strony w raporcie rządowym	uwagi do raportu rządowego
Dzieci niepełnosprawne	23	45, 60, 63	Wobec dzieci niepełnosprawnych nastąpiło obniżenie standardów świadczeń, szczególnie w placówkach kształcenia specjalnego – czego skrajnym przykładem jest brak opieki stomatologicznej. Istotnym problemem dzieci niepełnosprawnych wymagających opieki osoby drugiej jest pozbawienie ich rodziców prawa do przejścia na wcześniejszą emeryturę - ustawa emerytalna z 17 grudnia 1998 roku
Integracja	23	57-60	Szkolnictwo specjalne zostało pominięte w reformie oświaty zaprojektowanej w 1998 roku. Na wielkie zaangażowanie i dorobek organizacji rodziców dzieci niepełnosprawnych i pedagogów specjalnych nakłada się wadliwy system (zasady i tryb) ³² - kwalifikowania dzieci do odpowiednich form kształcenia, - kształcenia dzieci niepełnosprawnych.
Panstwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PFRON	23	3, 31	PFRON uznaje za priorytet kupowanie miejsc pracy dla dorosłych niepełnosprawnych (co wynika z wadliwych regulacji ustawowych). Przeważa lobbying polityczny i administracyjny np. „zakładów pracy chronionej”, co skutkuje niską efektywnością rozwiązywania problemów niepełnosprawnych oraz niegospodarnością. Jedną z przyczyn powyższych problemów jest brak obiektywnych (konkursowych) zasad wyboru władz PFRON. Diagnoza i kompleksowa rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych są finansowane śladowo w skali zasobów PFRON. ³³ Przy czym brak jest jasnych procedur przyznawania i wydatkowania środków dla dzieci niepełnosprawnych. Skutkiem tego jest brak stabilności finansowania placówek prowadzonych przez organizacje pozarządowe, a służących rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych (pomimo, że jak przyznaje Ministerstwo Zdrowia placówki prowadzone przez NGOs są 3-4 krotnie tańsze niż państwowe i bardziej efektywne).
Kompleksowa rehabilitacja dzieci	23	54, 56, 57	Niepowodzeniem zakończyły się podjęte jesienią 1998 roku prace nad ustawą o kompleksowej rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych. Jedną z przyczyn była likwidacja biura Ministra-Koordynatora

³¹ Pleta Jarosław - raport dla Fundacji dla Polski dotyczący dzieci ulicy - 1997

³² Raport Ministerstwa Zdrowia i Polityki Społecznej z 1996 roku

³³ Staniszevska Grazyna – Przewodnicząca Sejmowej Komisji Edukacji - podczas Konferencji w Sejmie RP pt: "O równość szans dzieci i młodzieży niepełnosprawnej – 2 kwietnia 2001 roku

			Reform Społecznych.
Przygotowanie zawodowe i praca niepełnosprawnych	23.3	21-22	W Polsce jest przestarzały system szkolnictwa zawodowego specjalnego. Uniemożliwia on uczniom kończącym szkoły wejście na otwarty rynek pracy ³⁴
Opieka zdrowotna	24	61, 62	Juz w 1995 roku organizacje pozarządowe wskazywały na potrzeby: profilaktyki zdrowotnej, pomocy psychologiczno-terapeutycznej i monitorowania systemu żywienia i zdrowotnego dzieci. Tymczasem w 1998 roku zdestabilizowano system badań, zabiegów profilaktycznych i szczepień ochronnych ³⁵ . Brak jest kompleksowego programu profilaktyki zdrowotnej dzieci. W wykazie usług medycznych (w systemie ubezpieczeń zdrowotnych) w 1998 roku nie uwzględniono usług rehabilitacyjnych dla dzieci ³⁶ . W 1994 roku Rzecznik Praw Obywatelskich [RPO] wskazał potrzebę zagwarantowania dziecku w szpitalach dziecięcych (zgodnie z "Europejską Kartą Praw Dziecka w Szpitalu") opieki pielęgnacyjnej ze strony najbliższych dorosłych. W reformie służby zdrowia z 1998 roku uzyskano w szpitalach na oddziałach dziecięcych powierzchnie umożliwiające organizację miejsc hotelowych dla matek, które mogą towarzyszyć swoim dzieciom ³⁷ w ciągu całej doby. Jednak problem nie został rozwiązany – bowiem rodzice dzieci sygnalizują trudności, w tym domaganie się wysokich opłat za pobyt w szpitalu.
Zebraństwo, dzieci ulicy (dzieci mieszkające lub pracujące na ulicy)	27	39	Jeszcze w 1998 roku Rząd RP bagatelizował problem zebraństwa oraz "dzieci ulicy". Tymczasem jako poważne należy wskazać: <ul style="list-style-type: none"> - brak pracy z dziećmi i rodzinami romskimi, uwzględniającej odmienne tradycje, zwyczaje i kultury, - brak działań pomocowych na rzecz dzieci wypieranych z systemu oświaty (nie realizujących należycie obowiązku szkolnego), - mała liczba hosteli dla dzieci w sytuacjach kryzysowych, - brak systemu współdziałania instytucji na rzecz dzieci ulicy.
Pomoc społeczna	27	68	Brak jest wskaźników jakościowych dotyczących konieczności umieszczenia dzieci w placówkach opieki całkowitej, jak również efektów świadczonych tam zabiegów socjalizujących i rehabilitacyjnych; tańsze i bardziej efektywny mógłby być system świadczeń wobec rodzin. Tymczasem zasiłki są nieosiągalne dla znacznej części osób/rodzin (patrz. rdz. 6.5. - str. 14). Często koszty manipulacyjne dorównują wysokości przyznawanych świadczeń, np. w Słupsku 10 zł, w Starachowicach 49,40 zł ³⁸ . Słabością jest system kształcenia (doskonalenia) pracowników socjalnych. Z badań wynika, że w 2001 roku tylko 15% pracowników Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie posiadało wymagane kwalifikacje i przygotowanie do pełnienia ustawowych zadań. Problemem pomocy społecznej jest również rejonizacja, która staje się w wielu przypadkach źródłem odmowy pomocy dla osób znajdujących się w sytuacji dramatycznych kryzysów rodzinnych – dotyczy to m.in. problemu przemocy.
Dożywianie dzieci	27	70	Rząd RP nie zlecił GUS monitorowania niedożywienia dzieci. Brak jest obiektywnych danych ilościowych i jakościowych w tym zakresie. Ponadto czasami bardziej potrzebna jest praca z rodzinami, a nie tylko ich wyreczanie. Dożywianie dzieci następuje <ul style="list-style-type: none"> - ze środków gromadzonych przez organizacje pozarządowe, np.

³⁴ postulaty z Międzynarodowej Konferencji "System pomocy dzieciom w Polsce" – Warszawa, 24-27 września 1998 roku

³⁵ Januszewicz Paweł – główny specjalista-pediatra w Polsce 2000

³⁶ postulaty z Międzynarodowej Konferencji "System pomocy dzieciom w Polsce" – Warszawa, 24-27 września 1998 roku

³⁷ "Skutki wynikające ze zmian w systemie ochrony zdrowia" materiały informacyjno-szkoleniowe Komitetu Ochrony Praw Dziecka z 1999 roku

³⁸ "Dzieci w trudnych sytuacjach" raport Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych – zeszyt nr 10 z 1996 roku

			<p>Polska Akcja Humanitarna,</p> <p>- a także ze środków rezerwy celowej budżetu państwa (str. 9), a nie planowanych dyspozycji wynikających z przemyślanej polityki Rządu w tym zakresie.</p> <p>Skutkiem są chaotyczne (nie poparte rzetelną diagnozą) zabiegi w celu rozwiązania problemu, nie kończące się wymiernymi efektami.</p>
--	--	--	---

6.7. EDUKACJA, ZAJĘCIA KULTURALNE I CZASU WOLNEGO (art. 28, 29, 31)

Istnieje silna zbieżność między zmianami w zakresie liczby osób podejmujących naukę a poziomem produktu krajowego brutto. Kraje, które wprowadziły ograniczenia w zakresie systemów oświatowych w reakcji na powstałe problemy ekonomiczne, same podważają w ten sposób długookresową szansę wkroczenia na nową drogę rozwoju - nie zdołały bowiem zainwestować w swoich przyszłych pracowników i przywódców. Dla młodych ludzi, którzy nie zdołali skorzystać z możliwości zdobycia wykształcenia, będzie rzeczą bardzo trudną odbudowanie tego utraconego fundamentu w nadchodzących latach.

Poziom skolaryzacji w Polsce wynosi 99,96%, w tym 0,17% stanowią dzieci zwolnione z obowiązku szkolnego. Raport UNICEF³⁹ dotyczący Polski wskazuje, że w dziedzinie edukacji **wiekszym możliwościom towarzyszy większa nierówność w zakresie dostępu do oferty oświatowej** i przypadki wykluczania poza obręb społeczności uczących się. Młodzi ludzie pochodzący z biednych rodzin, z obszarów wiejskich, wywodzący się z mniejszości etnicznych, a także osoby niepełnosprawne - są reprezentowani w sposób nieproporcjonalny w gronie osób przedwcześnie opuszczających szkołę lub w ogóle nie podejmujących nauki szkolnej.

W 1999 roku **co dziesiąta rodzina zrezygnowała z zakupu niezbędnych podręczników dla dzieci**, co dziewiąta nie płaci na komitet rodzicielski, a **co piąta zrezygnowała z zajęć pozaszkolnych**. Spada liczba osób podejmujących kształcenie na poziomie "licealnym" ("wyższym średnim") i zawodowym. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest wzrost kosztów edukacji, na które składają się: formalne opłaty, nieformalne płatności za nauczanie prowadzone indywidualnie, wreszcie koszty podręczników.

W Polsce od wielu lat trwa przeobrażenie oświaty, lecz przemiany te dokonują się bardziej na polu edukacji niż w zakresie wychowania. Brakuje programów, które umiejętnie prezentowałyby modele partnerskich relacji pomiędzy nauczycielem i uczniem – gwarantujących uczniowi poszanowanie godności i nieskrepowany rozwój, a nauczycielowi odpowiednie warunki pracy.

Z wieloletnich badań prowadzonych przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Częstochowie w placówkach oświatowo-wychowawczych⁴⁰ wynika, że **aktualna sytuacja społeczna stwarza zagrożenie dla procesów demokratyzacji na terenie szkoły oraz respektowania praw ucznia**.

- 1) Występuje niski poziom dostępności do szybkiego i prawidłowego diagnozowania defektów rozwoju fizycznego i psychicznego ucznia oraz dostępności do właściwej opieki lekarskiej i pedagogicznej niwelującej defekty.
- 2) Obserwuje się spadek prestiżu nauczyciela-wychowawcy.
- 3) Narasta komercjalizacja oświaty pozaszkolnej i zajęć pozalekcyjnych. Maleją możliwości korzystania z dóbr kulturalnych i cywilizacyjnych z powodu ogólnej pauperyzacji społeczeństwa, wysokich cen książek i czasopism, wzrostu cen biletów do kin, teatrów itp. Do tego postępuje dekapitalizacja bazy oświatowo-kulturalnej,
- 4) Pojawiają się problemy braku tolerancji wobec mniejszości narodowych i religijnych.

Z przebadanej próby 450 uczniów **85% wskazuje na przeladowanie programów szkolnych, a 87% na formalistyczny sposób traktowania realizacji treści nauczania**⁴¹. Przy egzekwowaniu

³⁹ "Młodzi ludzie krajów w epoce transformacji" VII Raport z Kontroli Regionalnej - UNICEF Innocenti Research Centre [Firenze / Florencia] Italy redakcja Gaspar Fajth.

⁴⁰ Halina Górecka, Magdalena Górecka "Ochrona praw dziecka w prawie międzynarodowym i jego realizacja w Polsce" Kraków-Olsztyn 2001

wiadomości uczniów niezadowolone nauczyciela wyraża się często pietnowaniem i osmieszaniem uczniów, którzy z różnych powodów nie mogą sprostać zadaniom.

W szkole występuje:

- zbyt mała indywidualizacja nauczania, brak jest znajomości metod wczesnego diagnozowania uczniów,
- formalne traktowanie pracy wychowawczej (ograniczające się często do prowadzenia dokumentacji szkolnej), a tam gdzie występuje słabe powiązanie jej z rodziną,
- brak wypracowanych metod docierania oraz wpływania na różnego rodzaju grupy nieformalne i subkulturowe tworzące się na terenie placówek szkolnych,
- przedkładanie metod podających nad aktywizującymi, ograniczenie pracy dydaktycznej i wychowawczej do terenu szkoły,
- niedostrzeżenie przez nauczycieli zmian i przeobrażeń zachodzących w otoczeniu i w mentalności uczniów oraz rodziców,
- zbyt formalne i wygórowane wymagania przy realizacji szkolnych programów centralnych⁴².

Na pytanie „w jaki sposób nauczyciele zwracają się do uczniów?” ponad połowa uczniów podkreślała **niechętny stosunek do uczniów słabszych**, odzierający ich z godności. Podkreślali również, że nauczycielom powszechnie brakuje zwyczajnej życzliwości i umiejętności dostrzegania w uczniu człowieka. Powszechnie jest bowiem **bezosobowe traktowanie uczniów**: „wyczytują numer z dziennika”. Z badań wynika, że leki szkolne pogłębiane są jeszcze stosowaniem różnego typu kar, np. ciągnięcie za uszy i bicie linijką po rękach. 33 % badanych uczniów odpowiedziało, że doświadczyło ich osobiście lub było świadkami ich stosowania. W szkole **mówi się głównie o obowiązkach ucznia** natomiast o jego prawach nie wspomina się w ogóle. Dlatego wśród uczniów wzrasta niechęć do szkoły, nieufność do nauczycieli, niewiara w ich życzliwość.

Wobec istniejących problemów warto jednak wskazać również pozytywne zjawiska:

- młodzi ludzie przywiązują jednak coraz większą wagę do wykształcenia,
- wzrasta liczba osób podejmujących naukę na poziomie wyższym.
- wzrasta udział kobiet w szkolnictwie wyższym.

W Polsce z inicjatywy Światowej Organizacji Zdrowia tworzone są „szkoly propagujące zdrowie”.

W 2001 roku powstała tzw. „**Edukacja dla rozwoju**”, będąca definicją problemu edukacji w Polsce, jak również deklaracją woli ze strony Rządu – do wprowadzenia zmian w systemie – cyt: „*Główna bariera w stworzeniu nowej polityki edukacyjnej jest powszechny brak – także wśród polityków – świadomości, że decyzje podejmowane w tej dziedzinie rodzą skutki we wszystkich pozostałych dziedzinach życia społecznego i to na długie lata.. W organizacji edukacji obowiązuje myślenie resortowe*”. Depozytariuszem deklaracji jest Rzecznik Praw Obywatelskich.

ORGANIZACJA CZASU WOLNEGO I DOSTĘP DO KULTURY

Istnieje zgodność co do oceny barier finansowych, w postaci opłat za zajęcia prowadzone w placówkach oświatowych i kulturalnych. Bariery te zmniejszają ofertę spędzania czasu wolnego i wypoczynku dzieci.

Szczególny wymiar ma brak organizacji czasu wolnego dzieci przebywających w szpitalach⁴³.

Problem	art. KoPD	nr strony w raporcie rządowym	uwagi do raportu rządowego
Realizacja obowiązku szkolnego	28	7	W 1998 roku obowiązku szkolnego w Polsce nie realizowało 1966 dzieci. Sprzeciw budzi ustawowe upoważnienie kuratorów oświaty do zwalniania z realizacji obowiązku szkolnego dzieci niepełnosprawnych - jest to zaprzeczenie konstytucyjnego prawa do nauki (art. 70). Pozostają także problemy: a) dowozu dzieci do szkół, b) problem

⁴¹ Halina Górecka, Magdalena Górecka „Ochrona praw dziecka w prawie międzynarodowym i jego realizacja w Polsce” Kraków-Olsztyn 2001

⁴² D. Marzec: Przestrzeganie praw ucznia w szkołach województwa częstochowskiego (w:) Prawa Dziecka, Kraków 1993, s. 243

⁴³ potwierdzają to wyniki badań przeprowadzonych przez Uniwersytet Szczeciński

			<p>dzieci które opuszczają zajęcia szkolne z powodu kryzysów rodzinnych, c) problem dzieci romskich, które często nie mają elementarnych warunków do nauki.</p> <p>Odrębna kwestia jest dostęp do przedszkoli, jak również należne sześciolatkom prawo do przygotowania do nauki w szkole podstawowej (tzw. "zerówka"). Gdy nowelizacja ustawy o systemie oświaty z 21.07.1995 roku wprowadziła możliwość pobierania opłat za pobyt dzieci w przedszkolu, to ich wysokość w wielu przypadkach utrudniła dzieciom korzystanie z wczesnej edukacji.</p>
Oświata	28	72	<p>Największym problemem polskiego systemu oświaty jest nierówność w dostępie do oświaty. W najtrudniejszej sytuacji są dzieci z obszarów wiejskich, terenów górskich, a także obszarów pogranicza wschodniego i północno-wschodniego.</p> <p><i>"Oczekujemy wprowadzenia racjonalnej polityki edukacyjnej, której istotnym elementem winno być zapewnienie minimum 5% PBK z na potrzeby oświaty. Wyrazamy przekonanie, iż fundamentalnym wyzwaniem reform edukacyjnych jest partnerska trójpodmiotowość: uczniów, rodziców i nauczycieli, z uwzględnieniem integracji środowisk niepełnosprawnych"⁴⁴.</i></p>
Jakość edukacji	28.3		<p>W Polsce występuje problem analfabetyzmu funkcjonalnego, czyli nieumiejętności czytania ze zrozumieniem. Dotyczy to 25% dzieci w wieku 15 lat⁴⁵. Jest to m.in. skutek nadmiernej ekspansji mediów elektronicznych oraz niskiej jakości nauczania w polskich szkołach.</p>
Szkolny system rzecznictwa praw ucznia i dziecka	28		<p>Boleję nad likwidacją w 1998 roku sieci wojewódzkich rzeczników praw dziecka i ucznia. Rząd tłumaczył to przekazaniem zadań w tym zakresie wszystkim wizytatorom w kuratoriach oświaty.⁴⁶ W praktyce jednak zlikwidowano system monitorowania przestrzegania praw dziecka w szkołach, co z kolei w praktyce powoduje wzrost napięć i konfliktów szkolnych, a także większą bezradność struktur nadzoru oświatowego wobec konfliktów.</p> <p>W obecnej sytuacji wydaje się wskazane, aby na poziomie nadzoru oświatowego w województwach funkcjonowała sieć mediatorów, którzy mogliby odegrać znaczącą rolę w konfliktach szkolnych.</p>
Sport	31	84-85	<p>Rząd przeznaczał dotychczas znaczne środki na aktywność sportową dzieci, ale efektywność wydatkowania tych środków nie była zbyt wysoka, o czym świadczą badania zdrowotne dzieci. Dopiero po 1999 roku na szczeblu samorządów upowszechniana jest aktywność sportowa, m.in. przez wspieranie uczniowskich klubów sportowych [UKS]. Problemem pozostaje jawność informacji o środkach finansowych i ich wydatkowaniu, jak również stały monitoring udziału dzieci i młodzieży w aktywności sportowej.</p>
Czas wolny, prawo dzieci do odpoczynku	31	79-81	<p>Autorzy raportu rządowego przyznają, że opłaty za zajęcia w placówkach oświatowych i kulturalnych są barierą zmniejszającą dostępność oferty czasu wolnego dla dzieci.</p> <p>Dzieci nie znajdują propozycji sensownego spędzenia czasu wolnego przy zamykanych popołudniami szkołami i braku dostępu do placówek kultury. W ten sposób poszerza się problem narkotyków oraz problem grup przestępczych, głównie na dużych miejskich osiedlach.</p> <p>Z roku na rok maleją również środki przeznaczone przez państwo i samorzady na wypoczynek letni dzieci i młodzieży. Jest to sytuacja nie do zaakceptowania, zarówno z powodu braku zainteresowania dziećmi w tym okresie, jak również zagrożenia dzieci, a także zagrożenia powodowanego przez młodzież pozostającą bez opieki i bez oferty zagospodarowania czasu wolnego</p>

⁴⁴ Rezolucja Polskiej Konferencji Edukacyjnej – Kraków, Zegocina, 15-17 października 2000 roku

⁴⁵ Kwieciński Zbigniew Uniwersytet im. M.Kopernika – wyniki badań

⁴⁶ Dzierżgowska Irena – Wiceminister Edukacji Narodowej w wystąpieniu sejmowym – odpowiedź na zapytanie pani poseł Barbary Imiolczyk – styczeń 2000

6.8. SPECJALNE SRODKI OCHRONY (art. 22, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40).

SYSTEMY POMOCY DZIECIOM

Mirosława Katna, jako Pełnomocnik Rządu ds. Dzieci, w okresie kwiecień-wrzesień 1997 roku realizowała 4 programy rządowe na rzecz dzieci. Jednak nowy rząd zlikwidował ten urząd, mimo zapewnienia, że nie zamierza burzyć zastanego po wyborach 1997 roku porządku. Odchodząc z urzędu **Pani Katna przekazała premierowi J. Buzkowi sprawozdanie ze stanu prac na rzecz dzieci i propozycje współpracy przy ich kontynuacji**. Niestety pozostały one bez odpowiedzi.

W 1997 roku Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Tadeusz Zieliński przedłożył pięciu resortom propozycje działań na rzecz stworzenia systemu pomocy dzieciom, w tym dzieciom krzywdzonym. Zamiar zaakceptowano, ale urzędujący wówczas Pełnomocnik Rządu ds. Rodziny odrzucił koncepcje.

Coraz donioslejszym problemem w Polsce staje się przemoc (patrz rdz. 6.4). Ważne jest, aby umiejętnie podejmować problem stosując zasadę, że od wychowywania są rodzice, a rola państwa (i samorządów lokalnych) jest zapewnić obywatelom bezpieczeństwo m.in. poprzez działania prewencyjne, pomoc rodzinie w jej funkcjach.

SADOWNICTWO DLA NIELETNICH

Dostrzegamy dysfunkcyjność sądów rodzinnych. W orzecznictwie dominuje prymat opieki instytucjonalnej nad dziećmi. W sądach występuje brak znajomości i stosowania norm w zakresie praw procesowych dzieci zawartych w ratyfikowanej przez Polskę Europejskiej Konwencji o Wykonywaniu Praw Dziecka.

RZECZNIK PRAW DZIECKA

Nastąpiło opóźnienie realizacji obowiązku konstytucyjnego wyboru Rzecznika Praw Dziecka. Przy czym na etapie konstruowania ustawy o Rzeczniku Sejm ignorował opinie organizacji pozarządowych. Skandalicznym był pierwszy projekt przygotowany przez Pełnomocnika Rządu ds. Rodziny z grudnia 1997 roku, uniemożliwiający dzieciom kierowanie skarg do Rzecznika. 21 listopada 1999 roku Sejm RP uchwalił ustawę o powołaniu Rzecznika Praw Dziecka, gdzie interes dziecka podporządkowano interesom rodziców i opiekunów. 26 stycznia 2000 roku Prezydent RP ustawę podpisał.

W czerwcu 2000 roku pierwszym zaprzysiężonym polskim Rzecznikiem Praw Dziecka został dr Marek Piechowiak. Niestety po trzech miesiącach urzędowania – 8 września 2000 roku Rzecznik złożył dymisję, argumentując ją brakiem warunków do pracy. W tej sytuacji jesienią 2000 roku Sejm wybrał desygnowanego przez Porozumienie Polskich Chrześcijańskich Demokratów nowego Rzecznika w osobie Posła i sędziego – Pana Pawła Jarosa. 1 czerwca 2001 roku Rzecznik uroczysto otworzył swoje biuro w Warszawie przy ul. Sniadeckich 17.

PROBLEMY MNIEJSZOSCI NARODOWYCH I GRUP ETNICZNYCH

Jedynie 1/5 dzieci romskich systematycznie chodzi do szkoły⁴⁷. Romowie uznają szkołę jako typowe miejsce, w którym narażeni są na różne formy dyskryminacji: cyt. " *antycygańskość szkoły jest typowa dla całego kraju*". Dzieci uczą się w domu bardzo mało – tylko 4,7% dzieci romskich ma odpowiednie warunki do nauki. Podczas badania ankietowego 3/4 Romów nie rozumiało użytego w ankiecie pojęcia " *kacik do nauki*". Ponadto Romowie dostrzegają problem dalszego kształcenia swoich dzieci. Fakt zaprzestania dalszej nauki przez własne dzieci tłumaczy niskim poziomem wiedzy, jak również brakiem możliwości "dostania się wyżej". 81,1% Romów nie potrafi przewidzieć dalszej przyszłości dla dzieci przerywających naukę. Dostrzegają jednak pozytywne skutki demokratyzacji państwa i sami próbują egzekwować należne im prawa – niedostępne dotychczas.

ZAGROZENIA I UZALEŻNIENIA (wybrane problemy)

NARKOMANIA

21% młodzieży w wieku 13-15 lat (24% w miastach, 19% na wsiach) przyznaje się do używania substancji odurzających, przy czym badania w Łodzi wskazały, że aż 35% uczniów miało już kontakt z

⁴⁷ Gerlich Marian Grzegorz "Romowie o edukacji swoich dzieci – raport na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej"

narkotykami. W 1998 roku placówki lecznicze przyjęły 221 osób do 15 roku życia oraz 1130 osób w wieku 16-19 lat. Najczęściej używanymi narkotykami w szkołach⁴⁸ są: konopie (84%), amfetamina, LSD i opiały. Natomiast najbardziej rozpowszechnione są: marihuana, haszysz, środki wziewne, tabletki, amfetamina.

PROSTYTUCJA DZIECIECA

W Polsce wciąż brak jest danych na ten temat – choć wiadomo, że zjawisko istnieje. Pomoc dla młodych dziewcząt, które się prostytuują świadczy w Warszawie Fundacja „La Strada”. W styczniu 2001 roku polski Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Andrzej Zoll wystąpił do Ministra Sprawiedliwości zapytaniem o możliwość zalegalizowania w Polsce domów publicznych – co przyczyniłoby się nie tylko do poznania skali zjawiska prostytucji, w tym prostytucji dziecięcej, ale również dało narzędzia do jej eliminowania.

NOWE RUCHY RELIGIJNE I SEKTY

Zaniepokojenie budzi rozszerzenie działalności przez tzw. ruchy religijne, o ile wykraczają one poza realizowanie przez obywateli prawa do wolności sumienia i wyznania (i stają się sektami) - zaczynają godzić w dobro dziecka, jego zdrowie, więzy rodzinne, możliwości rozwoju, czy wręcz życie. Państwo polskie stworzyło i wspiera odpowiednie struktury ochronne w tym zakresie.

PRACA DZIECI

Problem, który wymaga uwagi to wykorzystywanie dzieci w pracy. Jest to szczególnie typowe dla obszarów wiejskich, gdzie dzieci pracują ponad swoje siły przy pracach polowych, co rodzice traktują jako normę. Problem jako pierwsza podjęła poseł Katarzyna Piekarska, która w oparciu o wyniki badań podjęła inicjatywę zapobiegającą temu zjawisku.

problem	art. KoPD	nr strony w raporcie rządowym	uwagi do raportu rządowego
Poradnictwo telefoniczne, telefony zaufania	24, 28, 40	87	Nieuprawnionym jest wniosek o przyjęciu się formuły pomocy telefonicznej; przecza temu doświadczenia szkolnych wojewódzkich rzeczników praw ucznia i dziecka, a także doświadczenia wielu organizacji, m.in. Komitetu Ochrony Praw Dziecka. Sieć „Niebieska Linia” [przeciw przemocy] zarejestrowało 7 tysięcy telefonów, z czego 2/3 od ofiar przemocy, a 500 od dzieci.
Problemy mniejszości narodowych i grup etnicznych	30	98	Raport rządowy upraszcza problem dzieci mniejszości narodowych i grup etnicznych, skupiając się wyłącznie na kwestiach edukacyjnych, choć i tu dostrzega się wiele zaniedbań. W Polsce istnieje zjawisko dyskryminacji Romów, o czym świadczy choćby realizacja procedur pomocy dla powodźnian w 1997 roku. Są przypadki odmowy Romom należnych im świadczeń. Władze nie wykazują również wystarczającej inicjatywy dla uregulowania kwestii gruntów na których znajdują wioski romskie (szczególnie na Podhalu i w dolinie Dunajca). Dostrzegamy potrzebę wspierania rozwoju stowarzyszeń mniejszości i udzielania im pomocy, a nie wyreeczania w rozwiązywaniu problemów.
Zagrożenia narkomania	33	95-96	Zbyt niski jest priorytet dla profilaktyki uzależnień. Należy zaznaczyć, że zadania w tym obszarze (podobnie jak w przypadku bezdomności) niemal w 100% wykonują organizacje pozarządowe. Wśród powodów dla niekorzystnej tendencji w zakresie narkomanii są zarówno problemy w domu, jak również fakt, że 16% dzieci/ młodzieży nie akceptuje szkoły - 28% uważa, że nauczyciele nie są sprawiedliwi. Z kolei 13% dzieci/młodzieży twierdzi, że nauczyciele są wrođzy.
Pornografia	34	97	Problem pornografii jest upolityczniony - politycy starają się ograniczyć pornografię drogą ustawowego zakazu. Wiele badań pokazuje, że jest to metoda nieskuteczna. Przy czym bagatelizuje się rolę osób pracujących bezpośrednio z dziećmi. W tym przypadku szczególnie potrzebna jest społeczna zgoda i współpraca na rzecz ochrony dzieci przed negatywnymi wpływami

⁴⁸ według badań w liceach ogólnokształcących

			mediów i pornografia. Państwo musi być partnerem we wdrażaniu modeli oddziaływań wychowawczych i edukacyjnych.
Wykorzystywanie seksualne	34	88, 89, 90	(patrz rdz. 6.4). Konieczna jest edukacja dorosłych w zakresie rozpoznawania problemu oraz interwencji i pomocy w sytuacji kryzysowej. Potrzebny jest system specjalistycznych instytucji, który nie został dotychczas stworzony. Konieczne jest również kształcenie nauczycieli, lekarzy i sędziów w tym zakresie – aby zapewnić ochronę ofiar.
Handel dziećmi w Polsce	35	49	Dane Stowarzyszenia "La Strada" i Fundacji "Dziecko" dowodzą, że w Polsce istnieje handel dziećmi. Pojawiają się też przypadki porwania dzieci przez rodziców. Przykłady handlu dziećmi sprzed 1995 roku odnosiły się zarówno do państwowych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez kościół, jak również osób fizycznych – działających w porozumieniu z odpowiednimi strukturami przestępczymi spoza granicy Polski. Dzieci były sprzedawane bezpośrednio po urodzeniu (transakcje z matką przed urodzeniem dziecka) lub po uzyskaniu praw nad dziećmi przez kierowników placówek opiekuńczo-wychowawczych (przy dobrze opłacanych prawnikach) – głównie do Szwecji, Holandii i Francji.
Prawa procesowe dzieci. Dzieci w sytuacjach wyzysku	37	19, 26, 32 (kpa) 94, 95	Występuje słaba ochrona dzieci-ofiar. Bardzo rzadkie - a wręcz jednostkowe - są przesłuchania dzieci po za sądem i bez obecności sprawcy. Brak jest systemu rzecznictwa praw dziecka zapisanego w Europejskiej Konwencji o Wykonywaniu Praw Dziecka (ratyfikowanej przez Polskę w XI'97). Brak jest także systemu terapii sprawców.
Dzieci w konflikcie z prawem (młodociana przestępczość; odpowiedzialność za czyny karalne)	37	90, 91	(patrz rdz. 6.4). Analizując problem konfliktów dzieci (nieletnich) z prawem i ich odpowiedzialności za czyny karalne dostrzegalna jest: 1) bezkarność sprawców, 2) brak systemu profilaktyki (prewencji) i wsparcia dla grup ryzyka, 3) zagrożenie recydywy. Wadliwie wprowadzono w Polsce w 1998 roku mediacje w sprawach karnych – co skutkuje razowymi błędami w prowadzonych mediacjach, a w efekcie unikaniem przez sędziów kierowania spraw do mediacji. Zarejestrowani mediatorzy w sprawach karnych nie posiadają stosownych kwalifikacji w tym zakresie (dotyczy to około 80% osób). Istotnym problemem jest również, to, że w placówkach typu domy dziecka, pogotowia opiekuńcze, ośrodki szkolno-wychowawcze – (przy zwiększonych zarobkach kadry w stosunku do innych placówek) brak jest pracy terapeutycznej i resocjalizacji ⁴⁹ . Dzieci/młodzież wracają do placówek w 50%, a skala recydywy jest o 20% większa niż w przypadku dzieci/młodzieży poddanych oddziaływaniu resocjalizacyjno-wychowawczemu placówek opieki dziennej.
Pogotowia Opiekuncze i Policyjne Izby Dziecka	37	45, 51, 52	Pogotowia Opiekuncze wymagają zasadniczych zmian, m.in. <ul style="list-style-type: none"> - wydzielenia placówek interwencji kryzysowej (oddzielenie ofiar od sprawców), - zmniejszenie liczebności dzieci/młodzieży w placówkach, - podniesienie kwalifikacji kadry, - wprowadzenie systemu monitorowania stosowania środków przymusu bezpośredniego.

7. POSTULATY DZIECI MŁODZIEŻY

DZIECIECE LISTY DO OBYWATELI ŚWIATA ⁵⁰

Krajowa kampanie listów "Dziecięce listy do Obywateli Świata" zorganizowała w 1995 roku Fundacja "Dziecięce Listy do Świata", chcąc poznać faktyczne potrzeby dzieci. Intencją konkursu było

⁴⁹ Pleta Jarosław - raport dla Fundacji dla Polski dotyczący dzieci ulicy - 1997

⁵⁰ Sliwa Ewa – Akademia Pedagogiczna w Krakowie - opracowanie listów przysyłanych na konkurs "Dziecięce Listy do Obywateli Świata" w 1995 roku

umożliwienie dzieciom dotarcia ze swoimi ważnymi sprawami do najważniejszych ludzi na świecie - do Obywateli świata. Liczyliśmy na to, że dzieci mogą napisać do każdego, nawet najbardziej nieosiągalnego człowieka na ziemi, będącego dla nich autorytetem, otworzą się i podzielić swoimi najistotniejszymi sprawami. Wierzyliśmy, że z kolei my, otrzymamy odpowiedź na pytanie: o czym myślisz, o czym marzysz, czego pragną nasze dzieci?

Największą wartością organizowania tego typu konkursu jest danie dzieciom możliwości wpływania na otaczającą ich rzeczywistość.

Najwięcej listów dzieci skierowały **do Prezydenta Polski, ministrów, polityków**. Dzieci pisały zarówno o swoim poparciu, jak też wskazywały na niedociągnięcia, sugerowały rozwiązania. Świadczy to o wysokiej świadomości społecznej dzieci, o znajomości zjawisk gospodarczych i politycznych zachodzących w Polsce, jak również o uczestniczeniu w rozmowach rodziców, środowiska na tematy polityczne. Wiele wzruszających listów przesłanych zostało **do Ojca Świętego i Matki Teresy z Kalkuty**. Pełne były miłości, szacunku, próśb o modlitwę. Dzieci przedstawiały w nich swoje rodziny, opisywały miejscowości w których mieszkają. Zauważały w swoich listach również problemy dotyczące ich bliskich, znajomych i nieznajomych. Mówiły o trudnościach architektonicznych z jakimi muszą sobie radzić osoby niepełnosprawne, o kłopotach finansowych, o braku czasu rodziców dla dzieci. Najmocniej chwytające za serce były listy dzieci chorych, niepełnosprawnych, upośledzonych za które pisali rodzice. Pisały one o braku pieniędzy na lekarstwa, operacje, o odrzuceniu przez społeczeństwo, prosiły o pomoc. Często chodziło im też o pomoc dla chorych bliskich.

Dzieci występują **przeciwko przemocy i nienawiści, próbom nuklearnym, głodowi i nędzy**. Proszą o zaprzestanie walk i mordów w Bosni i Hercegowinie, Jerozolimie. Apelują do Prezydenta USA o wstawiennictwo przy rozwiązywaniu największych konfliktów świata. Wszędzie tam gdzie naruszane są prawa człowieka, a w szczególności dziecka do szczęścia, spokojnego i dostatniego życia, dzieci piszące dostrzegają potrzebę interweniowania i ujmują się za pokrzywdzonymi.

Drugim tematem absorbującym uwagę dzieci są **zagadnienia związane z ekologią i ochroną środowiska**. Ujmują się za losem zwierząt; bezdomnych, wykorzystywanych do eksperymentów, w przemyśle futrzarskim, źle traktowanych przez właścicieli. Apelują o niezanieczyszczanie powietrza przez zakłady przemysłowe, o niezasmiecanie ulic, o sadzenie i ochronę zielonych, niepalenie w miejscach publicznych. Protestują przeciwko wycinaniu drzew w Puszczy Białowieskiej.

Z problemów wewnętrznych Polski nurtuje dzieci **problem przestępczości**, zwłaszcza wśród nieletnich, narkomania, alkoholizm. Podają nawet gotowe propozycje rozwiązywania tych problemów. Wstawiają się za dziećmi pokrzywdzonymi przez los i swoich najbliższych. Przeciwko niesprawiedliwości, chorobom, brakowi pieniędzy na leczenie najmłodszych. Potrzebie doinwestowania szpitali, domów dziecka, sanatoriów.

Zwracają uwagę na **problemy finansowe swoich rodziców**. Piszą o potrzebie podniesienia płac, rent i emerytur, obniżenia cen, podatków, ograniczenia bezrobocia. Zwracają uwagę na biedę, głód, bezdomność. We wszystkich tych przypadkach wstawiają się gorąco za potrzebującymi. Wiele dzieci opisuje problemy finansowe swoich szkół. Proszą o pomoc finansową dla szkół. Piszą o marzeniach związanych z rozbudową obiektów sportowych, boisk, basenów. Marzą o przystankach autobusów w małych miejscowościach, aby droga do szkoły była prostsza i krótsza. Choć też zdarzają się głosy mówiące o przedłużeniu wakacji, zmniejszeniu liczby godzin lekcyjnych, aby nie było złych nauczycieli, a chodzenie do szkoły nie było obowiązkiem.

Dzieci zwracają uwagę na **potrzebę udzielania pomocy krajom głodującym, apelują o rozwój nauki i kultury, ochronę zabytków, umożliwienie finansowe powrotu Polaków z Rosji**. Podkreślają wagę praw człowieka, a szczególnie praw dziecka. Mówią, że Polska musi być krajem szczęśliwym, gdzie ludzie czują się bezpieczni i wolni, nie krzywdzą się nawzajem.

Ale były również listy pogodne, wesole, zabawne. Opowiadające o fantazjach, marzeniach, **życiu szkoły, podwórku, kolegach**. Dzieci pisały do gwiazd filmowych, muzycznych, sportowych, do redakcji pism dziecięcych i młodzieżowych. W tych listach przeważały wyrazy podziwu, prośby o rade oraz o autografy.

O znaczeniu listów dzieci dla osób do których były skierowane mogliśmy się przekonać poprzez odpowiedzi jakie otrzymały dzieci. Były to listy m.in. od Prezydenta RP, Matki Teresy, Prezydenta Miasta Krakowa, znanych polityków. Listy te pełne były serdeczności, zrozumienia i powagi dla problemów poruszanych przez dzieci. Może tylko trochę żal, że jeszcze nie wszyscy adresaci dziecięcych listów odpowiedzieli na ich listy, prosby i propozycje.

AGENDA MŁODYCH 2001

W styczniu 2001 Fundacja "Dzieci i Listy do Świata" rozesłała do wszystkich szkół oraz organizacji zrzeszonych czy współpracujących z Forum na Rzecz Praw Dziecka, informacje-zaproszenie do pisania listów, wypowiedzenia się we wszystkich ważnych kwestiach czyli tworzenia "Agendy Młodych". Dwa największe wydawnictwa wydrukowały na łamach swoich pism „Cogito” i „Perspektywy” informacje odnośnie konkursu. Otrzymałyśmy wiele listów oraz materiałów z warsztatów. Postanowiliśmy zorganizować spotkania młodzieży w formie warsztatów oraz zaprosić grupy do aktywnego uczestnictwa w konferencjach eksperckich - z politykami, ekspertami z dziedziny praw dziecka, nauczycielami oraz dziennikarzami. Pierwsze spotkanie odbyło się w Krzywowej (kolo Wrocławia) w dniach 19-21 kwietnia 2001 roku. Kolejne spotkanie odbyło się w Gdańsku – w ramach Międzynarodowej Konferencji "Dziecko w szkole przyszłości" z udziałem Cynthii Price Cohen z Międzynarodowego Instytutu Praw Dziecka (Nowy Jork) oraz reprezentantów Wielkiej Brytanii (koordynatorów podobnego programu z Save the Children UK). Postulaty młodzieży zaprezentowane poniżej) zostały przedyskutowane z zagranicznymi gośćmi.

NASZE POSTULATY ZWIĄZANE Z EDUKACJĄ

1. *Edukacja dorosłych na temat dyskryminacji, tolerancji i integracji.*
2. *Pragniemy, by placówki oświatowe zmieniły swój charakter, by stały się instytucjami propagującymi szeroko pojętą integrację.*
 - a. *Dofinansowanie edukacji. Bezpłatny dostęp do nauki.*
 - b. *Przygotowanie człowieka kreatywnego (otwartość umysłu, tolerancja).*
 - c. *Ułatwiony dostęp do internetu, mediów i kultury.*
 - d. *Racjonalny i stały system stypendiów dla ubogich dzieci.*
 - e. *Szkoły bez barier architektonicznych.*
 - f. *Konstruowanie programów edukacyjnych w taki sposób, aby naprawdę uczyły życia w społeczeństwie (otwartości, odpowiedzialności).*
 - g. *Właściwa rola godzin wychowawczych.*
 - h. *Aktywny udział uczniów w tworzeniu programów nauczania.*
 - i. *Uczelnie powinny położyć nacisk na elementy psychologii w kształceniu nauczycieli.*
 - j. *Wiecej treningów umiejętności społecznych, np. rozwiązywanie konfliktów, sztuka autoprezentacji, asertywność i wspólne medytacje.*
3. *Wiecej zabawy, edukacji przez zabawę.*
4. *Zniesienie podatku VAT na papier.*
5. *Zwiększenie ilości wymian międzykulturalnych, spotkań, projektów.*
6. *Bezpłatna opieka zdrowotna i pedagogiczna w szkole, szkoła równych szans.*
7. *Lepszy dostęp do informacji.*
8. *Młode pokolenie ma prawo do sprzeciwu wobec świata dorosłych (bez osadu).*

PROBLEMY SOCJALNE I NASZE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM

Problemy społeczne.

1. *Godna płaca za pracę.*
2. *Zapobieganie przyczynom, a nie skutkom.*
3. *Równe traktowanie w dostępie do opieki zdrowotnej.*

Nasze uczestnictwo w życiu społecznym.

1. *Uważamy, że młode pokolenie jest dyskryminowane w Polsce.*
2. *Ułatwienie możliwości tworzenia i działania organizacji młodzieżowych.*
3. *Obniżenie wieku wyborczego do 16 lat.*
4. *Realna wolność słowa.*

NASZE POSTULATY MEDIALNE

- *Programy edukacyjne i informacyjne – 1/ z naszym udziałem, 2/ o nas, 3/ realizowane w dużej mierze przez nas, jedynie przy udziale i niezbędnej pomocy dorosłych.*

- *Chcielibyśmy, aby takie programy były emitowane w godzinach, w których jesteśmy w domu, a nie w szkole, czy wtedy, kiedy kładziemy się spać.*
- *Chcielibyśmy by ukazywało się więcej pism, tj. "Cogito" czy "Semestr". Sa naprawdę potrzebne.*
- *Media powinny uczyć.*
 - *Pragniemy, aby wszystkie dzieci miały równy dostęp do internetu – bez względu na sytuację materialną.*
 - *Chcielibyśmy, aby media nie ograniczały się do przedstawiania tylko złej strony młodzieży - Pragniemy, aby media podkreślały również nasze dobre strony; jest to potrzebne ponieważ media kształtują nasz wizerunek w społeczeństwie.*
- *To bardzo ważne, żeby pozwolono dzieciom i młodzieży mówić o sobie i swoich problemach w mediach. Pragniemy więc, by każdy mógł np. zamieścić swój artykuł w gazecie lub w którymś z pism młodzieżowych.*
- *Choc zdajemy sobie sprawę, że będzie to bardzo trudne, to chcielibyśmy, aby młodzi absolwenci dziennikarstwa mieli możliwość jak najszybszego podjęcia pracy w mediach.*

8. POSTULATY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Czas najwyższy na dialog i porozumienie, czas na madre i wspólne działanie, które oparte będzie zasadach powszechności, trwałości i komplementarności.

Dlatego apelujemy o porozumienie ponad politycznymi podziałami, ponad podziałami poglądów i przekonań, ponad różnymi dążeniami grup ludzi dorosłych, wreszcie ponad stereotypami i uprzedzeniami, które gubią z pola widzenia dobro dziecka – największą wartość współczesnej cywilizacji (wszak Konwencja o Prawach dziecka, która nakłada takie prerogatywy jest jedynym na świecie tak powszechnie zaakceptowanym dokumentem)

Przedstawiając gotowość partnerskiego współdziałania ze strony organizacji pozarządowych **przedstawiamy** cały **pakiet propozycji, postulatów i rekomendacji** – zawarty w **Polskiej Białej Księdze** przygotowanej przed Światowym Szczytem na Rzecz Dzieci [UNGASS], które są źródłem wielu konkretnych rozwiązań, a przynajmniej źródłem inspiracji do działań systemowych.

- Przedstawiamy uporządkowany system zmian oparty na zestawie postulatów przyjmowanych podczas kolejnych konferencji w latach 1995-2001.
- Przedstawiamy także opracowania ekspertów, które określają jakościowe oraz ilościowe wskaźniki problemów dzieci w poszczególnych obszarach, określonych Konwencją o Prawach Dziecka.

Wskazujemy potrzebę opracowania narodowej strategii działań na rzecz dzieci z uwzględnieniem dorobku polskich organizacji pozarządowych, a w szczególności pakietu postulatów odbytych dotychczas krajowych i międzynarodowych konferencji:

- 1) **Należy utworzyć stały system monitorowania sytuacji dzieci w Polsce**, m.in. poprzez zlecenie gromadzenia odpowiednich danych statystycznych przez Główny Urząd Statystyczny
- 2) **Konieczny jest priorytet dla wczesnego dzieciństwa**
 - dla wczesnej diagnozy deficytów rozwojowych dzieci i kompleksowej rehabilitacji niepełnosprawnych,
 - dla wczesnej edukacji i obniżania wieku obowiązkowej płatnej przez państwo edukacji, w tym dla ochrony przedszkoli przed likwidacją
 - dla profilaktyki zdrowotnej,
 - dla wczesnych kontaktów z szeroko rozumianą kulturą
- 3) Konieczny jest **zwrot od wadliwie rozumianej prorodzinnosci do polityki społecznej promującej równe szanse** dla wszystkich dzieci i madre skuteczne wspieranie rodzin.
- 4) Rekomendujemy zapisy **"edukacji dla rozwoju"**, jako wskazujące konieczność odejścia od resortowego patrzenia na edukację. Pozwoli to zapewne docenić wagę wczesnej edukacji dzieci.
- 5) Należy **przeciwdziałać wykluczeniu i dyskryminacji dzieci znajdujących się w sytuacjach życiowego kryzysu**, a w szczególności przebywających w placówkach opieki całkowitej

Wobec faktu, że nie wykorzystaliśmy należycie okresu zobowiązań polskiego Rządu po Światowym Szczycie na Rzecz Dzieci z 1990 roku, **przedstawiamy inicjatywę zwolania okrągłego stołu w**

sprawach dzieci. Taka inicjatywa pozwoli zarówno wypowiedzieć się wszystkim partnerom, jak również wynegocjować konkretne rozwiązania, których wprowadzenie już od dawna postulujemy.

Przedstawiamy również **pod adresem Rzecznika Praw Dziecka oferte stałego współdziałania** w ramach społecznego ciała konsultacyjno-doradczego. I choć krytycznie oceniamy obecne regulacje ustawowe Rzecznika (licząc na consensus w uzgodnieniu najlepszej zmiany tego prawa) doceniamy jednak to - jak wiele Rzecznik już uczynił - jak wiele do tej pory podjął inicjatyw na rzecz dzieci.

PROPOZYCJE SKIEROWANIA PYTAŃ DO RZĄDU RP

- 1) Czy Polska wycofa się z zastrzeżeń i deklaracji do Konwencji o Prawach Dziecka? Jeśli tak to kiedy?
- 2) W jaki sposób – uznając priorytet dla edukacji, która warunkuje rozwój społeczno-ekonomiczny – Rząd Polski zamierza wdrożyć system oświaty, zapewniający wyrównywanie szans edukacyjnych?
- 3) Co Rząd zamierza zrobić w celu przeciwdziałania likwidacji przedszkoli?
- 4) Jakie działania zostaną podjęte dla zbudowania systemu chroniącego obywateli przed wykluczeniem i dyskryminacją? W jaki sposób Rząd zamierza pomagać rodzinie bezrobotnej i będącej w ubóstwie?
- 5) Jakie trwałe podstawy dialogu z organizacjami pozarządowymi (i wspierania ich działania) zamierza wprowadzić Rząd – opierając się na konstytucyjnej zasadzie pomocniczości? Jak będzie propagowana idea uczestnictwa młodych ludzi w społeczeństwie obywatelskim?
- 6) Co Rząd RP zamierza zrobić dla stworzenia systemu współpracy „służb pomocy dzieciom” na rzecz skutecznego przeciwdziałania przemocy i wszelkim przejawom wyzysku oraz krzywdy dziecka?
- 7) Jakie zmiany zostaną wprowadzone dla usprawnienia systemu prewencji przestępczości nieletnich, uwzględniając stosowanie międzynarodowych standardów w zakresie postępowania z młodocianymi, którzy weszli w konflikt z prawem (tzw. reguły pekińskie)?
- 8) Jaki program oddziaływan społecznych zamierza wprowadzić Rząd dla zmiany stosunku obywateli do problemu przemocy?
- 9) Jaki aktywne kierunki polityki pracy zamierza wdrożyć Rząd dla stworzenia perspektyw młodym ludziom (w szczególności absolwentom szkół) na rynku pracy?
- 10) Co Rząd zamierza zrobić dla zapewnienia dzieciom i młodzieży możliwości wyrażania się w ważnych dla nich sprawach?

SKRÓTY UŻYWANE W RAPORCIE

GUS – Główny Urząd Statystyczny

MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej

MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

MSWiA - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

PKB – produkt krajowy brutto

RP – Rzeczpospolita Polska

RPO – Rzecznik Praw Obywatelskich

kro – kodeks rodzinny i opiekuńczy

upn – ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich